

Provođenje slobodnog vremena učenika s obitelji

Pavić, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:435153>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-24**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Nikolina Pavić

Provođenje slobodnog vremena učenika s obitelji

Diplomski rad

Zadar, 2017.

Sveučilište u Zadru
Odjel za pedagogiju
Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Provođenje slobodnog vremena učenika s obitelji

Diplomski rad

Student/ica:
Nikolina Pavić

Mentor/ica:
Izv. prof. dr. sc. Stjepan Jagić

Zadar, 2017.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Nikolina Pavić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Provođenje slobodnog vremena učenika s obitelji** rezultat mogea vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogea rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogea rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 24. veljače 2017.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Slobodno vrijeme	2
2.1. Temeljni pojmovi i funkcije slobodnog vremena.....	2
2.2. Povijesni razvoj slobodnog vremena	4
2.3. Sadržaji slobodnog vremena / slobodnih aktivnosti	6
2.4. Slobodno vrijeme i odgoj	8
3. Obitelj	10
3.1. Komunikacija u obitelji	11
4. Istraživanja slobodnog vremena u kontekstu obitelji.....	12
5. Metodologija rada	17
5.1. Problem istraživanja	17
5.2. Cilj istraživanja.....	17
5.3. Zadaci istraživanja	17
5.4. Metoda i instrument istraživanja	17
5.5. Ispitanici i vrijeme provođenja	18
5.6. Obrada podataka	18
6. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja.....	19
6.1. Načini i učestalost provođenja slobodnog vremena učenika osnovne škole s obitelji	19
6.2. Razlika u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na sociodemografske varijable (spol, dob, mjesto stanovanja, struktura obitelji).....	21
6.3. Učestalost provođenja aktivnosti s ocem i majkom	27
6.4. Preferencije učenika oko provođenja slobodnih aktivnosti s obitelji	29
6.5. Unapređenje kvalitete slobodnog vremena obitelji	31
7. Zaključak.....	33
8. Literatura.....	35
9. Popis tablica i slika	37
10. Prilog	38
11. Sažetak	40
12. Summary	41

1. Uvod

Na svijetu postoji mnogo načina provođenja slobodnog vremena koji se ostvaruju kroz brojne aktivnosti. Te aktivnosti se mijenjaju kako kroz povijest čovječanstva tako i kroz život svakog čovjeka. Iako je danas slobodno vrijeme svojstveno svakom čovjeku, u prošlosti to nije bilo tako, nego su samo najbogatiji i najmoćniji mogli uživati u slobodnim aktivnostima, dok su radnici i siromašni radili od jutra do mraka te ostale slobodne sate provodili u napajanju snage potrebne za sutrašnji radni dan. Danas svatko može izabrati aktivnosti koje mu odgovaraju, već prema njegovim osobinama, interesima, znatiželji, ambicijama, talentu i sposobnostima. Mnogi roditelji od najmlađih dana upisuju dijete na slobodne aktivnosti koje se kasnije često pretvore u njegove hobije, bez kojih ne može zamisliti dan, a ti hobiji se s vremenom kod nekih ljudi razviju u profesiju. Po svemu tome može se zaključiti da slobodne aktivnosti čine bitnu ulogu u čovjekovom životu, stoga ne začuđuje sve veća zainteresiranost stručnjaka ovim predmetom te rastući broj istraživanja na ovom području. Ipak, većina istraživača slobodnog vremena orijentirana je na slobodno vrijeme djece i mladih općenito, tj. najčešće se istražuje kako oni provode slobodno vrijeme u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima te s vršnjacima. U Hrvatskoj se mali broj istraživača slobodnog vremena usredotočuje na možda najbitniju sastavnicu čovjekova života, a to je obitelj. Iz toga razloga nastaje ovaj diplomski rad kao jedan od pokazatelja stanja u Hrvatskoj na području slobodnog vremena obitelji, i to iz dječje perspektive, koja je često iskrenija te daje točnije rezultate.

U teorijskom dijelu ovog rada će se najprije objasniti pojam slobodnog vremena, njegove funkcije te pojmovi koji se uz njega vežu. Prikazat će se razvoj slobodnog vremena kroz povijest, sadržaj slobodnih aktivnosti te poveznica između slobodnog vremena i odgoja. Kratko će se prikazati značaj dobre komunikacije u obitelji koja je u pozitivnoj korelaciji sa zadovoljstvom provođenja obiteljskog slobodnog vremena i zadovoljstvom obiteljskim životom općenito. Na kraju teorijskog dijela detaljnije će se objasniti pojam slobodnog vremena obitelji te na temelju različitih istraživanja prikazati koje su to slobodne aktivnosti koje članovi obitelji zajednički provode te koliko često. U drugom dijelu rada bit će prikazani rezultati istraživanja provedenog tijekom listopada 2016. godine na polaznicima petog i osmog razreda osnovnih škola. Prikazat će se i interpretirati rezultati vezani uz način i učestalost provođenja slobodnih aktivnosti s obitelji te razlike s obzirom na spol i dob učenika, mjesto stanovanja i strukturu obitelji. Nadalje, analizirat će se i interpretirati koje slobodne aktivnosti učenici češće provode s ocem, a koje s majkom, koje bi slobodne aktivnosti željeli češće provoditi sa svojom obitelji te što smatraju najpotrebnijim za to.

2. Slobodno vrijeme

Slobodno vrijeme je jedan od najznačajnijih čimbenika u svakodnevnom životu čovjeka te također kriterij koji omogućava razlikovanje ljudi. S obzirom na aktivnosti, na koje se osoba odlučuje, doznajemo više o njezinim interesima, motivima, željama, općenito o njezinoj osobnosti i o onome što ju čini individuom.

Aktivnosti slobodnog vremena omogućuju individualizaciju, socijalizaciju i inkulturaciju te dovode do samoaktualizacije, odnosno razvoja osobnosti. Slobodno vrijeme je intiman prostor pojedinca u kojem on istražuje svoje mogućnosti te razvija sposobnosti i vještine potrebne za osjećaj osobnog zadovoljstva (Arbunić, 2002). Plenković (1997: 9-10) definira slobodno vrijeme kao „skup aktivnosti kojima se čovjek potpuno predaje i to svojom voljom, da bi se odmorio, razonodio, razvijao svoje spoznaje ili svoju stvaralačku sposobnost nakon što je ispunio profesionalne, obiteljske i društvene obveze“.

2.1. Temeljni pojmovi i funkcije slobodnog vremena

Govoreći o slobodnom vremenu potrebno je ponajprije objasniti temeljne pojmove koji se uz njega vežu, a to su: besposlica, dokolica, stvaralaštvo, igra i hobiji. Besposlica se označava kao vrijeme „slobodno od“ rada kao prisilne djelatnosti, od posla, neosmišljeno slobodno vrijeme, dangubljenje. Tako je vrijeme oslobođeno prisile rada, ali je ispražnjeno te neispunjeno djelatnim samoodređenjem kao zbiljskom slobodom. To je ono što besposlicu razlikuje od dokolice kao vremena „slobodnog za“ igru i stvaralaštvo, tj. za samodjelatnost kojom se čovjek ostvaruje kao slobodno biće. Tako je slobodno vrijeme pak vrijeme slobode od rada, a potom i vrijeme slobode za samodjelatnost. Besposlena osoba, dakle, ne mora raditi, oslobođena je vanjske prisile, a dokolna se može igrati ili stvarati, što znači da je za dokolicu potreban odgoj (Polić, Polić, 2009).

Igra, hobiji i stvaralaštvo su zapravo podoblici slobodnog vremena koji se odnose na temeljne egzistencijale čovjeka. Za razliku od rada, oni ne moraju ničemu služiti, imati svrhu. Ljudi rade da bi si osigurali sredstva za život, ali djeca se ne igraju iz nekog razloga, nego zbog igre same (Polić, Polić, 2009). Kao oblik ispunjavanja slobodnog vremena, igra se najranije pojavila kao slobodna, izdvojena, neizvjesna, neproduktivna i fiktivna djelatnost. Kroz nju se izražavaju potrebe za rekreacijom i razvijanjem mašte, udovoljavanje nagonu za dominacijom i pobjedom te predvježba za radno djelovanje u profesijama. Prema teoretičaru igara R. Cailloisu igre se dijele na agon (natjecanje), aleu (sreću), mimicry (prerušavanje) i ilinks (vrtoglavicu). Natjecanje se odnosi na želju za odmjeravanjem snage, vještine, brzine,

izdržljivosti, ravnoteže domišljatosti, tj. na potrebu za afirmacijom. U igre na sreću svrstavaju se lutrija, kocka, tombola, kladionica i sl. te se one smatraju pasivnim oblicima igara koje razvijaju maštu, domišljatost i snalaženje. Pod igrama prerusavanja podrazumijevamo karneval, kazalište, kino i dr., a mogu biti aktivne i pasivne, ovisno o tome sudjelujemo li u njima ili ih gledamo. Ilinks igre se odnose na alpinizam, hodanje po konopu, cirkusni trapez, auto- i motobiciklizam, a prepoznamo ih po izazovima koje treba savladati (Plenković, 2000).

Hobiji imaju značajke igre i stvaralaštva. Za razliku od igara, njih ne označava samo spontanost, nego i rad i stvaralaštvo. Nazivaju se „interesnim zanimanjima“ ljudi, a označavaju strast, interesno bavljenje nekom djelatnošću bez obzira na njezinu tržišnu vrijednost. Ljudi se hobiem bave iz osobnog interesa, radi bogaćenja vlastite duše. Neki oblici hobija se nalaze na granici svrhovitog i nesvrhovitog djelovanja jer imaju i objektivnu korist. To su djelatnosti poput stolarskih poslova, keramike, skupljanja kolekcija maraka i sl. Hobije je moguće podijeliti na: hobije kao igre, tehnološke, umjetničke i stvaralački inovativne hobije. Hobi-igre označava spontanost i osobnost. U tehnološke hobije ubrajamo aviomodelarstvo, foto- i kinoamaterizam, brodogradnju, stolarstvo itd. Umjetnički hobiji vežu se uz pjevanje, sviranje, ples i sl., a stvaralačko inovativni uz stvaranje novih proizvoda, dizajniranje, redizajniranje i dr. (Plenković, 2000).

Stvaralaštvo teži ostvarenju ideja, tj. ideal postaje stvarnost. To je najviši oblik ljudskog života koji pripada svakome prema osobnim mogućnostima te je „prije svega samozadovoljenje vlastitih potreba, samopotvrda i samoostvarenje čovjeka stvaraoa, tj. djelatna sloboda, a tek onda, i ne nužno, društveno-korisna proizvodnja“ (Polić, Polić, 2009: 258).

Dumazedier (1967 prema Ilišin, 1999) ističe tri osnovne funkcije slobodnog vremena: odmor, zabavu (razonodu) i razvoj osobnosti, pri čemu se razvoj osobnosti smatra najvažnijom odrednicom kvalitete korištenja dokolice. Razvoj osobnosti je posebno značajan za mlade ljude koji se socijaliziraju kroz slobodno vrijeme. Prilikom odabira bavljenja određenom aktivnošću vjeruje se da na odluku utječu kako subjektivni tako i objektivni čimbenici. Pod subjektivnim čimbenicima misli se na socijalizacijska iskustva mladih, njihov društveni položaj, kao i položaj njihovih roditelja, navike, sposobnosti, stupanj obrazovanja i sl., dok se kao objektivni čimbenik javlja ono što nudi i nameće društvena zajednica. Međutim, ne moraju sve aktivnosti, kojima se mladi bave, utjecati na razvoj osobnosti te je isto tako pogrešno odmor i razonodu smatrati beskorisnim traćenjem slobodnog vremena.

Funkcijama slobodnog vremena bavi se i Janković (1973) koji odmor vidi kao proces obnavljanja istrošene energije, bilo fizičke ili psihičke, bez obzira na njegovo pasivno ili aktivno obilježje. Aktivnosti slobodnog vremena vezane uz odmor kreću se od običnog prekida rada (pasivan odmor) do aktivnijih oblika, poput šetnji, lagane gimnastike, kupanja, sunčanja, vožnje autom, biciklom i sl. Razonoda, za razliku od odmora, uključuje raznovrsnije društvene i kulturne sadržaje, ali sličnost im je što oboje služe stanovitom osvježenju i stvaranju vedrog raspoloženja. Uz razonodu se najčešće vežu aktivnosti poput društvenih i pokretnih igara, sporta, posjećivanja kina, zabava i priredbi, plesova, praćenja televizijskih programa itd. Zbog svoje sličnosti se odmor i razonoda često zajednički nazivaju rekreacijom odnoseći se na aktivan odmor, zdravu razonodu i društveno pozitivnu zabavu. Tu se ubraja i turizam kao jedno od najraširenijih načina upotrebe slobodnog vremena. Razvoj osobnosti se odvija na brojnim poljima čovjekovog života, poput biološkog, intelektualnog, estetskog, etičkog, socijalnog i karakternog te je potreban čovjeku radi uspješne prilagodbe djelatnostima društvenog kretanja i priključivanja njima. Razvoju osobnosti možemo npr. pripisati bavljenje zdravstveno-fizičkim aktivnostima radi razvoja veće pokretljivosti, kondicije te fizičkih kvaliteta i sposobnosti, kao i bavljenje likovnim djelatnostima poput modeliranja, fotografiranja i sl.

2.2. Povijesni razvoj slobodnog vremena

Razmišljajući o slobodnom vremenu danas, uviđamo da je to svakodnevna pojava među ljudima prilikom koje se oni prepuštaju aktivnostima kojima žele. Međutim, u prošlosti to za većinu ljudi nije bila općepoznata stvar, nego se počela javljati s pojavom civilizacije kao sadržaj životne stvarnosti pojedinih slojeva ljudi i stupnjeva društva posjedujući povijesno i klasno obilježje (Janković, 1973). Previšić (2000: 405) razlikuje nekoliko faza razvoja slobodnog vremena:

- 1) „dominaciju slobodnog vremena bez pojma i prakse rada u izrazima primitivnih kultura,
- 2) neograničeno i nedefinirano radno i slobodno vrijeme,
- 3) prevlast radnog nad slobodnim vremenom,
- 4) skraćenje radnog i stalno povećanje slobodnog vremena“.

Primitivna društva su vrijeme najčešće provodila zadovoljavajući egzistencijalne potrebe. Ipak, zahvaljujući brojnim arheološkim nalazima može se zaključiti da su ljudi još tada provodili vrijeme u neakvim slobodnim aktivnostima. U antici je slobodno vrijeme

imalo izrazit klasno-staleški karakter te je pripadalo isključivo vladajućoj klasi i višim staležima. Tako Aristotel u djelu „Politika“ ističe da dokolica pruža uživanje, sreću i blažen život, ali je ona za svakog čovjeka drugačija s obzirom na njegov ukus i osobine (Zaninović, 1985). Za Aristotela je cilj rada bilo slobodno vrijeme, koje je označavalo „početak svega“. Grčki aristokrati su provodili slobodno vrijeme u meditacijama, filozofiranju, javnim raspravama, glazbi, likovnoj umjetnosti i atletici, tj. u djelatnostima koje razvijaju vrline. Vjerovalo se da samo osoba sa slobodnim vremenom može postati mudra i slobodnog duha, ovladati životom i uživati u njemu. Stari Rimljani su svoje slobodno vrijeme provodili na javnim mjestima, poput foruma, amfiteatara, termi, stadiona i cirkusa (Janković, 1973).

Padom Zapadnog rimskog carstva izgrađuje se feudalno društveno uređenje i širi kršćanstvo. Tako je, prema nauku Crkve, prihvaćen dan nedjelja kao dan molitve i odmora, rad kao sredstvo postizanja milosti Božje, a slobodno vrijeme kao početak svih opaćina. Pravo na slobodno vrijeme imali su samo slobodni građani, pripadnici vladajućeg društvenog sloja i crkveni dostojanstvenici, dok su kmetovi, seljaci i zanatlije nastavili danonoćno raditi bez mogućnosti provođenja slobodnog vremena. Svjetovno plemstvo je svoje slobodno vrijeme koristilo za unapređivanje stanja svog uma, duha i karaktera ratovanjem, priređivanjem turnira, lova i drugih zabava (Janković, 1973; Rosić, 2005).

Za razliku od prethodne epohe, gdje smisao slobodnog vremena gubi svoj prvobitni kreativni, kulturni i umjetnički karakter, u razdoblju humanizma i renesanse proklamira se širenje starogrčke i rimske kulture, ali to i dalje ostaje privilegija povlaštenih. Uvođenjem manufakturne i industrijske proizvodnje kult i etika rada katoličkih zajednica koriste se kao glavna pokretačka snaga kapitalističke proizvodnje. Tako rad, umjesto milosti blagoslova Božjega, postaje najveći životni teret i prokletstvo za radnike. Za razliku od njih, aristokracija i povlašteno građanstvo imaju vremena za slobodne aktivnosti koje provode na dvorovima, dvorcima, palačama i ljetnikovcima u gledanju kazališnih predstava, baleta, koncerata, plesova i sl. Postupnim slabljenjem plemstva i ekonomskim jačanjem građanske klase produžuje se i samo slobodno vrijeme običnih građana (Janković, 1973). Stoga je „neupitno da je slobodno vrijeme društveni fenomen nastao u industrijskoj civilizaciji, kada dolazi do masovnoga zapošljavanja te strogog razgraničenja radnoga i neradnog vremena, postupnog skraćivanja radnog vremena i povećanja materijalnog bogatstva. U takvim okolnostima slobodno vrijeme postaje masovna pojava i ono se uvjetno osamostaljuje kao zasebna sfera svakodnevnoga života“ (Ilišin, 1999: 22).

U XIX. stoljeću dolazi do shvaćanja potrebe postojanja slobodnog vremena za sve ljude. Građani organiziraju kulturna i zabavna društva, otvaraju društvene prostorije, staleške klubove, sudjeluju u sportskim igrama i dr. Tada dolazi do sve češćih zahtjeva radničkih pokreta za skraćivanjem radnog vremena. Ljudski se život počinje sastojati od „carstva rada i nužnosti“ i „carstva slobode“ kao prostora punog razvoja čovjekove osobnosti i najviše kategorije bitka i dostojanstva čovjeka. Krajem XIX. stoljeća počinje se širiti pokret javnog korištenja slobodnog vremena koji je imao općedruštveni, kulturni, politički, staleški, klasni i zabavni karakter: osnivaju se pjevačka i tamburaška društva, glumačke družine i vatrogasna društva. Razni sportovi dobivaju značaj, poput biciklizma, planinarstva, streljaštva, mačevanja, klizanja, skijanja, kuglanja, veslanja i nogometa. Izumom filma i radija se također obogaćuje način provođenja slobodnog vremena (Janković, 1973).

Danas je slobodno vrijeme „svojevrsna neophodnost u životu čovjeka, u kojem je proizvodni rad potreba da se osigura egzistencija, a slobodno vrijeme da tu egzistenciju doživi“ (Janković, 1973: 24). Stoga ne čudi rastuća zainteresiranost ovim predmetom.

2.3. Sadržaji slobodnog vremena / slobodnih aktivnosti

Sadržaji slobodnog vremena, tj. aktivnosti na koje se odlučujemo ovise o slobodi vlastitog izbora i o motivaciji. Jerbić (1973: 56) dijeli slobodne aktivnosti u četiri vrste:

- 1) „spontane aktivnosti (razgovori, šetnje, izleti, slobodna igra),
- 2) konzumirajuće aktivnosti (čitanje, slušanje radija, gledanje TV-a, posjet kinu, odlazak na sportske i kazališne priredbe),
- 3) organizirane aktivnosti (obiteljske i javne zabave, stvaralačke organizirane aktivnosti) i
- 4) ostale aktivnosti“.

Rosić (2005) dijeli aktivnosti na kućne, vanjske i kombinirane aktivnosti. U kućne aktivnosti ubrajaju se npr. gledanje TV-a, čitanje, kuhanje, korištenje računala i kartanje, u vanjske aktivnosti tečajevi, izleti, priredbe, šetnje i shopping, a kombinirane aktivnosti čine fotografiranje, razgovaranje, slušanje glazbe i sl.

Slobodnim vremenom kao pojmom bavi se sve veći broj istraživanja kako izvan Hrvatske tako i unutar nje, a posebno na mladoj populaciji. Tako je još 1996. godine Ilišin (1999) dobila podatke da mladi slobodno vrijeme najčešće provode gledajući TV i slušajući glazbu. Kao vrlo česte aktivnosti ističu se i druženja s prijateljima te nešto rjeđe s rodbinom.

Mnogi mladi slobodno vrijeme provode čitajući knjige, odlazeći u kafiće, kino i crkvu, a rjeđe provodeći fizički zahtjevnije aktivnosti, poput bavljenja sportom, lovom, ribolovom te izletima. Prema provedenom istraživanju, mladi u Hrvatskoj su se tada najrjeđe bavili hobijima poput sviranja, slikanja i pisanja. Iz ovih rezultata se da zaključiti da mladi slobodno vrijeme najradije provode u zabavi, razonodi i rekreaciji, a rjeđe u intelektualno i kreativno zahtjevnijim aktivnostima. Nekoliko godina može činiti razliku govoreći o slobodnom vremenu mladih, pogotovo dogodi li se neki bitni događaj, poput rata, koji uvelike utječe na život svih ljudi, a tako i na djecu i mlade. To je potvrdila Ilišin koja je na temelju istraživanja provedenog krajem osamdesetih i sredinom devedesetih godina uvidjela da se mladi s vremenom češće odlučuju na odlazak u crkvu, izlaske u kafiće, sviranje, slikanje, pisanje te odlazak u kazalište, na koncerte, izložbe i izlete. Međutim, manji broj mladih se sredinom devedesetih odlučuje na bavljenje hobiem, odlaskom u kino, restorane, bavljenje sportom i čitanjem knjiga. Aktivnosti, kojima su se mladi krajem 80-ih najčešće bavili, ostaju najfrekventnije i nekoliko godina poslije, a to su gledanje TV-a, slušanje glazbe te posjećivanje prijatelja i rodbine (Ilišin, 1999). Ipak, vrijeme ne mora uvijek činiti razliku, što dokazuju i nešto kasnija istraživanja iste autorice. Tako Ilišin (2007) zaključuje da su mladi 2004. godine svoje slobodno vrijeme provodili poput mladih 1996. godine s jedinom razlikom koja se očituje u tome da većinu aktivnosti u novije vrijeme obavljaju nešto češće, poput druženja s prijateljima, gledanja TV-a, posjećivanja kafića, sudjelovanja u igrama na sreću, odlazaka na koncerte i tulum, spavanja i izležavanja, što autorica povezuje s učestalijim noćnim izlascima. Također se nešto češće igraju računalne igre i češće se bavi sportom.

Govoreći o kineziološkim aktivnostima, djeca najčešće prakticiraju vožnju biciklom i igranje nogometa. Prema Badriću i sur. (2015) na vožnju biciklom više od tri puta tjedno odlučuje se 52% učenika, a na igranje nogometa 32%. Njih prate aktivnosti šetnje (29%) i rolanja (23%). Ispitanici se najrjeđe bave aktivnostima poput hrvanja, gimnastike, plivanja, tenisa i stolnog tenisa. Ovim istraživanjem dokazano je da dječaci značajno češće provode slobodno vrijeme u sportovima poput nogometa, košarke i rukometa, dok djevojčice u badmintonu i odbojci.

Osim u Hrvatskoj, provode se brojna istraživanja na temu slobodnog vremena djece i mladih i u drugim zemljama svijeta. Tako je Hayes 2002. godine uvidio da djeca u Velikoj Britaniji najčešće gledaju TV, slušaju glazbu, pišu zadaću i rade na računalu, dakle provode vrijeme na sličan način kao i djeca u Hrvatskoj. Međutim, u Danskoj su Mehlbye i Jensen 2003. godine dobili drugačije rezultate te dokazali da je u toj državi bavljenje sportom uvelike

zastupljeno kod djece te se ubraja u jednu od najučestalijih aktivnosti (Badrić, Prskalo, 2011). Može se, dakle, zaključiti da provođenje slobodnog vremena djece ovisi od zemlje do zemlje te, iako ima velikih sličnosti, svakako se može naići i na razlike.

2.4. Slobodno vrijeme i odgoj

Raspravljajući o pozitivnom korištenju slobodnog vremena mnogi autori se slažu da ono ima odgojnu i obrazovnu funkciju u procesu formiranja osobnosti. Kroz slobodnovremenske aktivnosti moguće je steći viši stupanj obrazovanja, razvijaju se talenti, kreativnost, mašta te ostale fizičke, intelektualne, moralne, socijalne, estetske i radne sposobnosti. Društvena zajednica ima zadaću ostvariti povoljne uvjete za kulturno i razumno korištenje slobodnog vremena. Odgojiti čovjeka za slobodno vrijeme znači kod njega razviti potrebu da se prema svojim sklonostima, interesima i sposobnostima aktivira na području koje ga zanima, bilo to kulturno, tehničko ili neko drugo područje (Vukasović, 2001). Šimleša (1971) naglašava da odgoj u slobodno vrijeme treba voditi k razvitku mnogostrane i slobodne osobnosti osposobljene za raznolik, bogat, zdrav život pun zadovoljstva i sreće, osobnosti koja je istodobno okrenuta prema budućnosti.

Odgoj kroz aktivnosti slobodnog vremena odvija se na više područja: zdravstveno-fizičkom, intelektualnom, moralnom, estetskom, radno-tehničkom te religijskom. Pošto je osnovni zadatak svakog odgoja zdravlje i pravilan tjelesni razvitak djece i mladih, zdravstveni odgoj je izuzetno važan za svakog pojedinca. Vjeruje se da se fizičkim odgojem kroz aktivnosti slobodnog vremena povoljno utječe na procese akceleracije i retardacije u toku razvoja, ublažava nesklad u tjelesnom razvitku i negativne pojave u osobnosti mlade osobe. Osim škole, slobodnovremenske aktivnosti također imaju ulogu u intelektualnom odgoju i obrazovanju djece i mladih. Razvoj intelekta odvija se uključivanjem učenika u naučne i stručne skupine, poput klubova mladih matematičara, fizičara i kemičara, radno-tehničkih sekcija i sl. Kroz slobodne aktivnosti bi djecu moralnim odgojem trebali naučiti pravdi, humanosti, kulturnom ponašanju te stvaranju pozitivnih međuljudskih odnosa. Estetski odgoj provodi se njegovanjem učeničkog stvaralaštva, posebno u funkciji razvoja sposobnosti za izražavanje ljepote. Slobodne aktivnosti, koje se ističu na ovom području, su brojne: literarne, dramske, recitatorske, folklorne skupine, glazbene sekcije, posjećivanje kazališta, koncerata, muzeja i dr. Radnim i tehničkim odgojem se razvijaju smisao za rad, odgovornost, upornost, disciplina, sistematičnost i metodičnost u radu. Slobodne aktivnosti značajne za ovo područje su: modelarstvo, elektrotehnička zanimanja, fotoamaterstvo, uređivanje vrtova i sl. U religijskom smislu su slobodne aktivnosti orijentirane na poučavanje temeljnih vjerskih

spoznaja, aktivno sudjelovanje u vjerskim obredima i karitativno djelovanje u smislu pomaganja bližnjima (Janković, 1973; Plenković, 1997).

Odgajanje kroz aktivnosti slobodnog vremena se, dakle, odnosi na bavljenje pojedinim djelatnostima slobodnog vremena koje služe kao sredstvo odgoja i obrazovanja. Takvim načinom se vrši utjecaj na razvoj sposobnosti i kvaliteta čovjekove osobnosti. Osim ovako orijentiranog odgoja, postoji i odgoj za slobodno vrijeme koji se bavi odgajanjem djece i mladih za kulturno provođenje slobodnog vremena. Tako aktivnosti ne služe samo kao sredstvo odgoja i obrazovanja, nego kao i sadržaj. Nije cilj samo profesionalno osposobiti mlade, nego im i pokazati kako kvalitetno iskoristiti slobodno vrijeme. Pozitivne pedagoške rezultate moguće je postići jedino spajanjem ova dva tipa odgoja, koji imaju bitan utjecaj na svaku mladu osobu (Janković, 1973). Odgoj za slobodno vrijeme ne ostvaruje se samo putem pouka, nego je potrebno stalno razvijati oblike slobodnih aktivnosti i kroz njih djecu i mlade odgajati za slobodno vrijeme. U Hrvatsku se slobodne aktivnosti uvode u školski sustav 1954. godine što za posljedicu ima razvijanje samostalne pedagoške discipline pod nazivom „pedagogija slobodnog vremena“ koju utemeljuje Janković 1963. godine radom „Stanje i problemi pedagoške teorije i prakse na području slobodnog vremena djece i omladine“ (Plenković, 2000). Predmet pedagogije slobodnog vremena su namjerni i slučajni odgojni utjecaji na mlade i odrasle, a njezina svrha je usmjeravati odgojni rad u slobodnom vremenu prema uklanjanju negativnih i potpomaganju pozitivnih utjecaja na formiranje osobnosti. Iako se sve više uviđa značenje pedagogije slobodnog vremena, ona u praksi još uvijek nailazi na prepreke, jer nisu osigurani materijalni i kadrovski uvjeti za moguće bogate i kvalitetne sadržaje slobodnog vremena (Vukasović, 2001). Za uspješno provođenje odgoja u području slobodnog vremena Plenković (2000) ističe načela koja bi trebalo poštovati:

- 1) sloboda i dragovoljnost bavljenja slobodnim aktivnostima,
- 2) raznovrsnost (različite slobodne aktivnosti s obzirom na dob, interese, sposobnosti i sl.),
- 3) samoaktivnost (potrebno je osobno djelovanje),
- 4) organiziranost slobodnih aktivnosti,
- 5) izvođenje slobodnih aktivnosti u duhu individualnosti i zajedništva (potrebna je skladna zajednica unutar koje se pojedinac iskušava i uvježbava).

Svrhovita organizacija slobodnog vremena se ostvaruje kroz obitelj, školu, specijalizirane institucije, vojsku, Crkvu, udruge i radne organizacije s kulturnim

institucijama, sportske organizacije i medijske spektakle. Prvi osjećaj za slobodne aktivnosti dobivamo u obitelji kroz svaštarenja. Međutim, pošto brojne slobodne aktivnosti zahtijevaju viši stupanj znanja i vještina, obitelj prestaje biti dovoljna te se učenici uključuju u izvannastavne aktivnosti koje predvode stručni nastavnici. Osim škole, ostale nabrojane institucije i udruge potiču mlade na iskorištavanje svojih potencijala kroz izvanškolske aktivnosti, pri čemu veliku ulogu i odgovornost imaju animatori, voditelji, poučavatelji, tj. odgajatelji (Plenković, 2000), jer kao što Plenković (1997: 84) kaže: „Slobodno vrijeme je kao glazbeni orkestar. Ako ga vodi i predvodi dobar dirigent, on dobro svira i, obrnuto, ako nema dirigenta, tada je orkestar neusklađen i nesimfoničan“. Dobar odgajatelj slobodnog vremena je komunikator, animator, terapeut, organizator, akcelerator, demokratski strateg, inicijator. Odgajatelj ne smije pojedinca odgajati u svačemu, nego uvidjeti njegove sposobnosti, znanja i vještine te oko toga organizirati kako naobrazbu tako i aktivnosti slobodnog vremena. S vremenom se odgajatelj razvije i sazrije u samostalnu osobu koja je sposobna voditi samu sebe (Plenković, 1997).

3. Obitelj

Obitelj je prvo mjesto na kojemu djeca uče sve što je bitno za njihov daljnji život, od najjednostavnijih postupaka, poput hranjenja, oblačenja, kupanja, sve do složenijih sastavnica života, poput stvaranja i njegovanja odnosa s drugima, humanosti, pravednosti, ljubavi i dr. Zato obitelj ima prvotnu ulogu u čovjekovom životu te bi kao zajednica trebala dobro funkcionirati kako bi djecu i mlade poslala na pravi put.

U prošlosti su obitelji bile velike i nekoliko generacija je živjelo u jednom domu. Danas se ta situacija uvelike mijenja te sve više ima malih obitelji, obitelji samohranih roditelja, obitelji s djecom iz prvog braka i slično. Isto tako su prije majke ostajale kod kuće i čuvale djecu, dok danas mnoge majke rade te su djeca često prepuštena dadiljama ili vrtićima. Tako se djeca socijaliziraju na drugim mjestima, što ponekad dovodi do slabljenja obiteljske kohezivnosti. Ipak, kako navodi Ferić (2002), obitelj i dalje, unatoč društvenim promjenama, zadržava ulogu odgoja djece, zadovoljavanja osnovnih potreba članova obitelji, pružanja emocionalne potpore, socijalizacije djece, uspostavljanja obiteljskih tradicija i razvijanja odgovornosti.

3.1. Komunikacija u obitelji

Dijete od rođenja počinje komunicirati s ljudima oko sebe, a najčešće je to njegova obitelj. Prvotno ono to čini kroz plač, smijeh, guranje, hvatanje, a kasnije i kroz govor. Duran (2000 prema Lebedina-Manzoni i sur., 2001) ističe važnost afektivne komunikacije koja se ostvaruje između djeteta i roditelja izrazom lica, dodirom, približavanjem i udaljavanjem, držanjem tijela. Razvoj takve komunikacije je izuzetno bitan za dijete kako ne bi došlo do kasnijih smetnji u emocionalnom, socijalnom i intelektualnom razvoju. Kako bi dijete pripremili na prikladno reagiranje na okolinu, najprije roditelji sami moraju među sobom stvoriti osjećaj povjerenja, uvažavanja, podrške i ljubavi radi kasnijeg razvoja stimulativne interakcije unutar obitelji. Ukoliko to ne uspiju, kvalitetna interakcija među članovima obitelji će izostati, što često dovodi do razvojnih poremećaja djece i mladih (Kordić-Vuković, 1998).

Kako mnoge stvari imaju svoju funkciju tako i sama obiteljska komunikacija ima, a Brajša (1991) ih navodi čak četiri: komunikacija u funkciji obiteljskog zajedništva (slobodna ili prisilna), komunikacija u funkciji individualne osobnosti pojedinih članova (ugrožavajuća ili neugrožavajuća), komunikacija u funkciji unutarobiteljske suradnje članova obitelji (prihvaćajuća ili izbjegavajuća) i komunikacija u funkciji unutarobiteljskog sporazumijevanja među članovima (iskrena ili neiskrena). Kako ističe Pinjuh (2015), u obitelji bi, dakle, trebala postojati otvorena i iskrena komunikacija te bi članovi obitelji trebali imati mogućnost izraziti razlike među sobom, a isto tako i ljubav i divljenje jedni prema drugima. Loša ili nedovoljna komunikacija dovodi do nezadovoljstva obiteljskim životom jer može voditi k obiteljskim problemima i njihovog neučinkovitog rješavanja, sukobima, nedostatku intimnosti i slabe emocionalne poveznice. Glasser i Glasser (2001) naglašavaju važnost razgovora s djecom, koji bi trebao biti kratak, jasan i bogat primjerima. Kako bi roditelji uspostavili kvalitetan odnos s djecom, nebi ih trebali kritizirati, okrivljavati, prijetiti im, kažnjavati ih i potkupljivati, nego ih slušati i podržavati, ohrabrivati, poštivati, vjerovati u njih i prihvaćati ih.

Godine 2002. u suradnji Sveučilišta u Zagrebu, točnije Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta i Upravnog odjela za zdravstvo i socijalnu skrb Istarske županije provedeno je istraživanje kao dio znanstvenog projekta „Zajednice koje brinu kao model prevencije poremećaja u ponašanju“. Ono je imalo za cilj utvrditi razlike u procjeni obiteljskog okruženja od strane mladih i njihovih roditelja unutar koncepta rizičnih i zaštitnih čimbenika. Istraživanjem je utvrđeno da se najveće razlike između roditelja i djece očituju kod dogovaranja, tj. razgovaranja u obitelji, gdje mladi procjenjuju nižu razinu dogovaranja i

razgovaranja od njihovih roditelja. Ista situacija se javlja prilikom procjene kvalitete odnosa njihove obitelji, u koju se ubrajaju bliskost s roditeljima, povjerenje, konflikti u obitelji, prihvaćanje djeteta i roditeljsko nadgledanje. Dokazano je, dakle, da mladi smatraju da nisu dovoljno bliski s roditeljima, da u obitelji nedostaje osjećaj povjerenja i prihvaćenosti, da ih roditelji ne nadgledaju onoliko koliko oni misle te da su konflikti u obitelji češći, nego što to roditelji izražavaju. Po tome se može zaključiti da roditelji nisu svjesni rizičnih čimbenika svoje obitelji te bi ih trebalo obrazovati putem programa kako bi razvili vještine za stvaranje boljih, pozitivnih odnosa s djetetom, poput vještina učinkovitog komuniciranja, rješavanja problema, dogovaranja i vođenja obitelji. Sve to bi dovelo do jačanja kvalitetnih odnosa u obitelji, čemu bi sve obitelji trebale težiti (Ferić Šlehan, 2008).

4. Istraživanja slobodnog vremena u kontekstu obitelji

Kada nisu u školi, djeca i mladi vrijeme najčešće provode s obitelji ili s vršnjacima. Osim što izvršavaju određene obiteljske obveze, poput pranja suđa, odlaska u kupovinu, čišćenja i sl., djeca i mladi provode vrijeme s obitelji na nešto bezbrižniji način, u igri, druženju, sportskim aktivnostima, odmaranju i dr. Vjeruje se da, što su djeca mlađa, roditelji s njima provode više vremena. Mladi kroz proces odrastanja vrijeme provedeno u obitelji mijenjaju s vremenom provedenom s prijateljima, vršnjacima. Slobodno vrijeme provedeno u obitelji nije toliko istraženo u Hrvatskoj za razliku od slobodnog vremena mladih, najčešće orijentiranog na vrijeme provedeno s vršnjacima. Stoga je bitno najprije objasniti sam pojam slobodnog vremena obitelji te prikazati što on podrazumijeva.

Zabriskie i McCornik (2003 prema Berc, Blažeka Kokorić, 2012: 15) definiraju slobodno vrijeme obitelji kao „vrijeme u kojem članovi obitelji zajedno sudjeluju u odabranim slobodnim aktivnostima te tako razvijaju međusobno povjerenje i bliske odnose, čime doprinose stvaranju obiteljske kohezivnosti“. Slobodno vrijeme obitelji ne podrazumijeva samo opuštanje njezinih članova, nego često i planiranje i organizaciju, za što se mnogi roditelji žale da nemaju vremena. S druge strane, mnogi roditelji se namjerno odlučuju na organizaciju slobodnih obiteljskih aktivnosti upravo s ciljem poboljšanja odnosa i interakcije u obitelji.

S obzirom na model funkcioniranja slobodnog vremena obitelji, Kelly (1997 prema Berc, Blažeka Kokorić, 2012) razlikuje bazične i uravnotežujuće aktivnosti. One se razlikuju po tome što bazične aktivnosti podrazumijevaju uobičajene dnevne rekreativne i opuštajuće

obiteljske aktivnosti, poput gledanja TV-a, igranja društvenih igara, igara na otvorenom i dr. Na taj način dolazi do jačanja povezanosti i bliskosti između članova obitelji. Uravnotežujuće aktivnosti su, pak, orijentirane na promjenu i stjecanje novih iskustava, gdje je često potrebno uložiti više truda prilikom planiranja, organiziranja, poticanja suradnje i timskog rada. U takav tip aktivnosti ubrajaju se kampiranje, planinarenje, turistička putovanja, izleti, posjećivanje muzeja, kazališta, koncerata i dr. Provođenje slobodnih aktivnosti, bilo bazičnih, bilo uravnotežujućih, pozitivno utječe na jačanje obiteljske kohezivnosti i prilagodljivosti novim situacijama, na kvalitetno obiteljsko funkcioniranje i na sveukupno zadovoljstvo obiteljskim životom.

Kvalitetno provođenje obiteljskih slobodnih aktivnosti pozitivno utječe na partnerske odnose, tj. na roditelje. Naglasak je pritom na kvaliteti, a ne na količini zajedničkog slobodnog vremena partnera. Osim na roditelje, osmišljeno i dobro provedeno slobodno vrijeme utječe i na zdravi razvoj djece doprinoseći razvoju društvenih vještina i jačanju emocionalne inteligencije. Pritom je bitno naglasiti da aktivnosti, u kojima su članovi obitelji samo blizu jedni drugima, a ne sudjeluju zajednički u njima, ne dovode do jačanja obiteljske kohezivnosti, što je čest slučaj kod obitelji s djecom u razdoblju adolescencije (Berc, Blažeka Kokorić, 2012). Iako mlađa djeca češće provode vrijeme s obitelji, adolescenti također veliki dio slobodnog vremena provode u krugu svoje obitelji. Tako je Mlinarević (2007) u svom istraživanju dobila rezultate da adolescenti slobodno vrijeme najčešće provode s vršnjacima, i to gimnazijalci 47,87% slobodnog vremena, učenici četverogodišnje strukovne škole 54,39%, a učenici obrtničke (trogodišnje škole) 50,85%. Gimnazijalci na slobodne obiteljske aktivnosti utroše 33,18% svog slobodnog vremena, učenici četverogodišnje strukovne škole 29,39%, a učenici obrtničke škole 30,75%. Može se zaključiti da vrsta škole ima utjecaj na odabir osoba s kojima se adolescenti druže u slobodno vrijeme te tako učenici strukovne škole češće provode slobodno vrijeme s prijateljima od polaznika drugih dvaju škola, a gimnazijalci češće provode slobodno vrijeme s obitelji od polaznika obrtničke i strukovne škole.

Kako bi otkrile što adolescenti izdvajaju kao najčešće aktivnosti unutar obitelji, Pećnik i Tokić (2011) na temelju školskih zadaća iščitavaju teme o kojima učenici pišu prilikom opisa događaja iz obiteljskog života. To su najčešće pozitivna, lijepa sjećanja poput opisa putovanja s obitelji te obiteljskih proslava i okupljanja. Najučestalija tema koja se javlja je zajednički objed koji je svakodnevna pojava u mnogim obiteljima. Iako zajednički objed ne označava slobodnu aktivnost u kojima se članovi obitelji igraju, rekreiraju i sl., ono je odlična prilika koja okuplja obitelj, povoljno utječe na povezanost njezinih članova jer je mnogima

također idealna prilika za razgovor. Nakon opisa zajedničkog objeda učenici najčešće pišu o obiteljskom putovanju ili izletu, bilo da se radi o odlasku u prirodu, na more ili u inozemstvo. Djecu obiteljska putovanja posebno vesele i ostaju im u lijepom sjećanju kao nešto veselo, novo i zanimljivo. Učenici su također često opisivali vrijeme provedeno u sportu i igri, s naglaskom na vrijeme provedeno s ocem, a uključuje aktivnosti poput nogometa, pecanja, badmintona i kartanja. Česta tema su obiteljska okupljanja, prilikom kojih ili obitelj odlazi u posjet rodbini i prijateljima ili oni dolaze u posjet njima, kao i razne proslave koje uključuju blagdane i obljetnice. Učenici također opisuju pomaganje u kućanskim poslovima kao obiteljsku aktivnost, u koju se često ili ponekad upuštaju, a od ostalih aktivnosti ističu se zajedničko gledanje TV-a, šetnje i vjerski rituali. Osim ovih aktivnosti, ispitanici daju veliki značaj razgovorima unutar obitelji, bili to razgovori o raznim temama, problemima, školi, provedenom danu ili priče o djetinjstvu roditelja, baka, djedova. Još jedna tema se često pojavljuje u zadaćicama, a to je svađa u obitelji. Ona je normalna pojava u obiteljima, pogotovo kada djeca uđu u razdoblje adolescencije, stoga ne čudi što ju svaki peti učenik spominje.

Berc i Blažeka Kokorić (2012) su ispitale roditelje djece predškolske dobi u Zagrebu o tome kako provode slobodno vrijeme s obitelji. Zaključile su da obitelji najčešće zajednički provode slobodno vrijeme u kući (gledajući TV, čitajući, slušajući glazbu), zatim oko kuće (u šetnji, igri s kućnim ljubimcem), u odlasku u goste, restorane ili na zabave, u obilasku kulturno-društvenih događanja, odlaskom na turistička putovanja, u zajedničkim izlascima u kino, kazalište, na priredbe te u društvenim igrama. Sve navedene aktivnosti provodi preko 80% obitelji ispitanika. Nešto rjeđe obitelji provode svoje slobodno vrijeme u zajedničkim hobijima, rekreacijskim aktivnostima, praćenjima članova obitelji u njihovim slobodnim aktivnostima (utakmice, nastupi) te religijskim aktivnostima. Na zajedničko sudjelovanje obitelji u grupnim sportovima odlučuje se 43,5% ispitanika, a najmanji broj se odlučuje na kampiranje, planinarenje, ribolov, rafting, padobranstvo i ostale pustolovne aktivnosti. Većina ispitanika se izjasnila zadovoljnim obiteljskom kohezivnošću i općenito obiteljskim životom, pri čemu je dokazana pozitivna povezanost zadovoljstva sudjelovanjem u slobodnim obiteljskim aktivnostima, zadovoljstva obiteljskom kohezivnošću i obiteljskim životom. Osim načina provođenja slobodnog vremena s obitelji, ovim istraživanjem zaključeno je da najviše roditelja (51,5% ispitanika) smatra da im je za kvalitetnije provođenje slobodnog vremena s obitelji potrebno više novca, zatim vremena (38,5%), više osobnog angažmana (17%) te više pomoći u kući (8,8%), na što češće upozoravaju majke.

Osim o načinu provođenja slobodnog vremena s obitelji, govori se i o količini tog vremena, koja je manje bitna od same kvalitete. Istraživanjem (Pećnik, Tokić, 2011) je utvrđeno da radnim danom roditelji provode manje vremena, a tako i zajedničkih aktivnosti s djecom nego neradnim danom te da majke provode više vremena s djecom od očeva. Razlika između majki i očeva uočljivija je radnim danima, što je uvjetovano većem postotku zaposlenih očeva nego majki, ali i tradicionalne majčine uloge skrbi o djeci. O stvarnom broju sati provedenom s djecom nije potrebno govoriti jer roditelji u istraživanjima daju previše optimistične i nemoguće procjene, a i kao što je već prije rečeno, nije bitna kvantiteta, nego kvaliteta.

Larson i Verma (1999 prema Valjan Vukić, 2013) ističu da mladi u postindustrijskim društvima slobodno vrijeme najčešće provode s prijateljima, a u neindustrijskim društvima s obitelji u kući. Jerbić (1973) istražujući funkcije slobodnog vremena djece i mladih otkriva da djevojčice češće od dječaka provode slobodno vrijeme kako u manjim vršnjačkim skupinama tako i u obitelji, dok se dječaci kreću u masi. Ilišin (2007) zaključuje da se situacija u 34 godine nije puno promijenila jer djevojčice još uvijek češće od dječaka provode slobodno vrijeme s obitelji, a takvom vidu provođenja slobodnog vremena skloniji su mladi koji se deklariraju kao religiozni. Ilišin navodi da u Hrvatskoj vlada tradicionalizam jer se i dalje očituju patrijarhalne podjele obiteljskih uloga, gdje se žena brine za kućanstvo, zatim značaj religije u obiteljskom životu, kao i druženje s rodbinom i prijateljima.

Aktivnosti koje djeca i mladi provode sa svojom obitelji često uključuju neki tip komuniciranja, što se često odvija za stolom, tj. objedom, koje Bossard (1954 prema First-Dilić, 1974) naziva „table-talk“. Tema razgovora ovisi o osobama koje u njemu sudjeluju te će tako djeca razgovarati o školi, glazbi, modi, sportu, filmovima, a otac će imati glavnu ulogu u političkim razgovorima. Osim „table-talk“, kao vid interakcije unutar obitelji ističe se zajednička igra koja je češća dok su djeca mlađa. Kao i mnogi drugi autori, First-Dilić (1974) također ističe podjelu obiteljskih dužnosti, tj. kućanskih poslova kao jednu od čestih obiteljskih aktivnosti. Kroz takav tip aktivnosti djeca uče društvene uloge te se pripremaju za buduće radne uloge. Prvo se to provodi promatranjem roditelja kako radi u vrtu, izrađuje ili popravljaju nešto sam, čisti kuću, kuha i sl., a kasnije i djeca počinju to obavljati u interakciji s roditeljem, dok ne budu sposobna samostalno se time baviti. Dan u tjednu također može biti okarakteriziran specifičnim aktivnostima. Tako se subotom, vjerojatno zbog takve tradicije, često obavljaju razni poslovi u kući i oko nje u kojima djeca sudjeluju, a nedjeljom se obitelj odmara ili odlučuje na aktivnosti poput izleta, šetnje ili posjete rodbini. Kako se u danima u

tjednu očituje razlika tako i u godini. Roditelji često s malom djecom prilikom blagdana posjećuju rodbinu, ali kada djeca odrastu i uđu u razdoblje adolescencije, orijentirana su na druge stvari te se rjeđe odlučuju na takve aktivnosti.

Osim već navedenih obiteljskih slobodnih aktivnosti, u novije vrijeme javlja se aktivnost koja u prošlosti nije imala posebnu ulogu, a to je obiteljsko kupovanje. Članovi obitelji se ponekad odlučuju provesti slobodno vrijeme u opuštenoj potrošnji neopterećeni drugim brigama. U tu svrhu otvaraju se „Family shopping and leisure“ centri prilagođeni potrošačima svih uzrasta, rasa, spola, nacionalnosti i religijske opredijeljenosti. Ta središta obiteljskog kupovanja i zabave, osim trgovina, sadrže brojne restorane, jaslice, dječje vrtiće, igraonice, kuglane, bazene, kino dvorane i dr. Oni se smatraju pogonima za komercijalno upravljanje besposlicom s ciljem stvaranja profita, ali im se pridaje značaj u smislu promjene i obogaćenja radne svakodnevice te ispraznosti besposlice (Polić i Poliće, 2009).

5. Metodologija rada

5.1. Problem istraživanja

Provođenje slobodnog vremena učenika osnovnih škola u Brodskoj Posavini s obitelji.

5.2. Cilj istraživanja

Dobiti uvid kako učenici osnovnih škola u Brodskoj Posavini provode slobodno vrijeme s obitelji i koliko često.

5.3. Zadaci istraživanja

Na temelju ispitanih učenika želi se:

1. Utvrditi kako učenici osnovnih škola u Brodskoj Posavini provode slobodno vrijeme s obitelji i koliko često,
2. Utvrditi postoji li razlika u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na spol učenika,
3. Utvrditi postoji li razlika u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na dob učenika,
4. Utvrditi postoji li razlika u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na mjesto stanovanja,
5. Utvrditi postoji li razlika u načinu provođenja slobodnog vremena s obitelji s obzirom na strukturu obitelji,
6. Utvrditi koje aktivnosti učenik češće provodi s majkom, a koje s ocem,
7. Utvrditi slobodne aktivnosti koje bi učenici željeli češće provoditi sa svojom obitelji,
8. Utvrditi što učenici smatraju najpotrebnijim za unapređenje kvalitete slobodnog vremena njihovih obitelji.

5.4. Metoda i instrument istraživanja

Ispitanici su ispitani pomoću anketnog upitnika. U svrhu ovog diplomskog rada, a na temelju iščitavanja literature, konstruirana je originalna anketa koja se sastojala od pet dijelova. Prvi dio ankete je ispitivao nezavisne varijable ispitanika, tj. ispitanici su naveli spol, školu, razred koji pohađaju i članove obitelji. U drugom dijelu ankete ispitanici su na skali od 1 (nikada) do 5 (vrlo često) označili koliko često provode navedene aktivnosti s barem jednim članom obitelji. Zatim su u trećem dijelu ankete zaokruživali slobodne aktivnosti koje bi

željeli češće provoditi s obitelji, gdje je bilo moguće zaokružiti više odgovora. Četvrtim dijelom ankete ispitano je koje od navedenih aktivnosti češće provode s ocem, koje s majkom, s oboje podjednako ili ni s ocem ni s majkom. Zadnjim dijelom ankete se željelo ispitati mišljenje samih ispitanika o tome što smatraju najvećim nedostatkom za kvalitetnije provođenje slobodnog vremena s obitelji, pri čemu je bilo potrebno rangirati ponuđene čimbenike (vrijeme, novac, osobni angažman/volja/želja, angažman/volja roditelja) brojevima od 1 do 4.

5.5. Ispitanici i vrijeme provođenja

Istraživanje je provedeno tijekom listopada 2016. godine na 178 učenika petih i osmih razreda Osnovne škole Dragutina Tadijanovića iz Slavonskog Broda (43,26%) i Osnovne škole dr. Stjepana Ilijaševića iz matične škole u Oriovcu i područne škole u Slavonskom Kobašu (56,74%). Ovim istraživanjem obuhvaćeno je 89 petša i 89 osmaša, a isto tako 89 učenica i 89 učenika. Najveći broj ispitanika živi u kućanstvu s majkom, ocem i bratom i/ili sestrom, tj. braćom i/ili sestrama (59%). Sljedeći po redu su učenici koji, osim s prethodno navedenima, dijele kućanstvo i s djedom i/ili bakom (25%). Najmanje je jedinaca koji žive samo s majkom i ocem (8%) te onih koji žive u nepotpunim obiteljima (bez majke ili oca) ili obiteljima s dodatnim članom (stric, ujak, tetka), njih također 8%.

5.6. Obrada podataka

Obrada podataka je izvršena u programu STATISTICA 8.0, a analizom prikupljenih podataka izračunati su osnovni pokazatelji deskriptivne statistike, tj. frekvencije, postoci, aritmetičke sredine i standardne devijacije. Odnos između nezavisnih i zavisnih varijabli analizirat će se usporedbom aritmetičkih sredina prema zadacima istraživanja.

6. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja

Uzimajući u obzir osnovne pokazatelje deskriptivne statistike analizirat će se i interpretirati rezultati istraživanja koji će biti prikazani te interpretirani na temelju postavljenih zadataka istraživanja.

6.1. Načini i učestalost provođenja slobodnog vremena učenika osnovne škole s obitelji

Prvi zadatak istraživanja bio je utvrditi kako učenici osnovnih škola provode slobodno vrijeme s obitelji i koliko često. U skladu s time izrađena je tablica slobodnih aktivnosti u kojima učenici možebitno sudjeluju sa svojom obitelji. One uključuju boravak u kući i izvan kuće, u drugim ustanovama, te se odnose na vrijeme provedeno u duhu sporta, kulture, opuštanja, putovanja, duhovnog obogaćenja i sl. Učenici su mogli zaokružiti jedno od pet ponuđenih oznaka za učestalost (nikada, rijetko, ponekad, često i vrlo često) za svaku posebnu aktivnost.

Tablica 1. Provođenje slobodnog vremena učenika s barem jednim članom obitelji

SLOBODNE AKTIVNOSTI	Nikada f (%)	Rijetko f (%)	Ponekad f (%)	Često f (%)	V. često f (%)	M	SD
1. Aktivnosti kod kuće (gledanje TV-a, čitanje, slušanje glazbe, društvene igre)	1 (0,56%)	10 (5,62%)	43 (24,16%)	76 (42,7%)	48 (26,97%)	3,90	0,88
2. Aktivnosti oko kuće (šetnje, održavanje dvorišta, igra s kućnim ljubimcem, odlazak u park)	11 (6,18%)	35 (19,66%)	45 (25,28%)	47 (26,40%)	40 (22,47%)	3,39	1,21
3. Odlazak u goste, posjet rodbini i prijateljima	1 (0,56%)	16 (8,99%)	62 (34,83%)	66 (37,08%)	33 (18,54%)	3,64	0,91
4. Odlazak u muzej, kazalište, kino, zoološki vrt, na koncerte	25 (14,04%)	90 (50,56%)	46 (25,84%)	10 (5,62%)	7 (3,93%)	2,35	0,93
5. Rekreativne aktivnosti (vožnja biciklom, rolanje)	18 (10,11%)	29 (16,29%)	47 (26,40%)	44 (24,72%)	40 (22,47%)	3,33	1,27
6. Sportske aktivnosti (grupni sportovi: košarka, nogomet, odbojka)	43 (24,16%)	29 (16,29%)	35 (19,66%)	26 (14,61%)	45 (25,28%)	3,01	1,52
7. Aktivnosti na otvorenome, pustolovne aktivnosti (kampiranje, ribolov, planinarenje)	70 (39,33%)	65 (36,52%)	21 (11,8%)	14 (7,87%)	8 (4,49%)	2,02	1,11
8. Religijske / duhovne aktivnosti (odlazak na misu)	12 (6,74%)	25 (14,04%)	28 (15,73%)	47 (26,40%)	66 (37,08%)	3,73	1,28
9. Turistička putovanja (izleti, ljetovanje, zimovanje)	11 (6,18%)	32 (17,98%)	55 (30,90%)	42 (23,6%)	38 (21,35%)	3,36	1,18

Proučavajući Tablicu 1. možemo uočiti da učenici u prosjeku najčešće sudjeluju u aktivnostima kod kuće, na što nam ukazuje aritmetička sredina koja iznosi 3,9 s pripadajućom standardnom devijacijom koja iznosi 0,88. Tako 42,7% učenika često sudjeluje u aktivnostima kod kuće dok ih vrlo često u toj aktivnosti sudjeluje 26,97%. Ovakvi odgovori su bili očekivani s obzirom da je to gotovo svakodnevna situacija u većini kućanstava. Osim

aktivnostima kod kuće, učenici se također često bave religijskim, tj. duhovnim aktivnostima ($M=3,73$; $SD=1,28$) te aktivnostima koje uključuju posjetu rodbini i prijateljima ($M=3,64$; $SD=0,93$). Tako većina ispitanika (63,48%) često ili vrlo često obavlja religijske, odnosno duhovne aktivnosti sa svojom obitelji, a veliki dio njih (37,08%) često zajedno s obitelji odlazi u goste kod rodbine ili prijatelja. Zanimljiv je podatak da je samo jedan ispitanik odlazak u goste naveo kao aktivnost koju nikada ne provodi sa svojom obitelji. Učenici najrjeđe s obitelji provode slobodno vrijeme u pustolovnim aktivnostima, na što nam ukazuje najmanja aritmetička sredina koja iznosi 2,02 s pripadajućom standardnom devijacijom koja iznosi 1,11. Ovakav podatak je bio za očekivati iz razloga što se većina roditelja vjerojatno ne razumije u takav tip aktivnosti, tj. ne posjeduje potrebna znanja i vještine kako bi bez straha otišla s djecom planinariti ili slično. Mada rijetko, mnogi učenici i na ovaj način provode slobodno vrijeme s obitelji (36,52%). To se najvjerojatnije odnosi na odlazak u ribolov koji je, zahvaljujući rijeci Savi, nerijetka rekreacija u Slavanskom Brodu te u selima u kojima se provodilo istraživanje, također zahvaljujući rijeci Savi koja protječe kraj Slavanskog Kobaša te Jelas ribnjacima na području Oriovca. Učenici također rijetko provode slobodno vrijeme s obitelji na kulturno-društvenim događanjima ($M=2,35$; $SD=0,93$) te tako čak polovica ispitanika (50,56%) rijetko odlazi s obitelji u muzej, kazalište, kino, zoološki vrt ili na koncerte. Ostale aktivnosti učenici u prosjeku ponekad provode sa svojim obiteljima na što nam ukazuju aritmetičke sredine: aktivnosti oko kuće koje se odnose na šetnje, održavanje dvorišta, igru s kućnim ljubimcem, odlazak u park ($M=3,39$; $SD=1,21$), rekreacijske aktivnosti, od kojih su najzastupljenije rolanje i vožnja biciklom ($M=3,33$; $SD=1,27$), sportske aktivnosti, tj. grupni sportovi poput nogometa, odbojke i košarke ($M=3,01$; $SD=1,52$) te turistička putovanja, odlasci na ljetovanje, zimovanje ili izlete ($M=3,36$; $SD=1,18$). Zanimljivo je kod sportskih aktivnosti što su najčešći odgovori nikad (24,16%) i vrlo često (25,28%), zbog čega se može pretpostaviti da se u mnogim obiteljima cijeni sport i tjelovježba, dok druge obitelji to ipak ne smatraju vrlo bitnim. Isto tako se može pretpostaviti da i sami ispitanici ne vole sport, pa makar i roditelji ili braća/sestre željeli igrati nogomet, košarku i sl., oni sami nemaju preferencije prema provođenju slobodnog vremena na takav način.

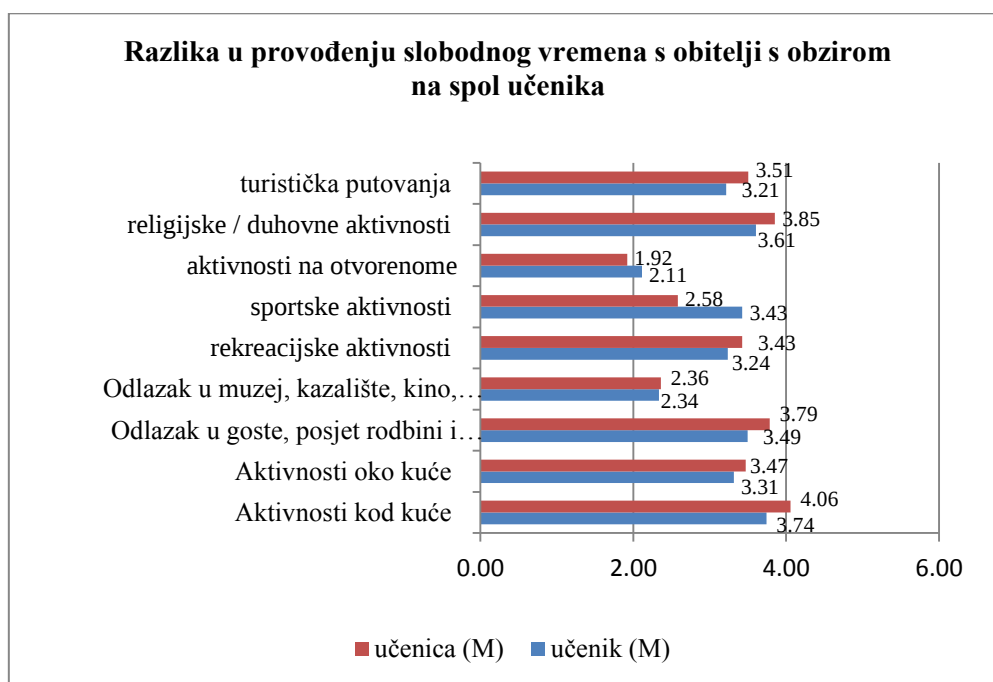
Ovakvi podaci su bili za očekivati. Hrvatska je tradicionalna zemlja u kojoj veliki broj ljudi smatra religiju jednom od značajnijih čimbenika u životu. Za razliku od razvijenijih država svijeta, u Hrvatskoj se često ostaje u redovitom kontaktu s rodbinom te je stoga odlazak u goste za najveći dio ispitanika česta obiteljska aktivnost. Nije nepoznata činjenica

da djeca ne sudjeluju dovoljno često na kulturno-društvenim događanjima, čime se mnoga istraživanja bave, a dokazano je djelomično i ovim istraživanjem; djelomično jer se ovim zadatkom ispitalo provođenje slobodnog vremena učenika s barem jednim članom obitelji, a ne općenito provođenje njihovog slobodnog vremena.

6.2. Razlika u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na sociodemografske varijable (spol, dob, mjesto stanovanja, struktura obitelji)

Sljedeća četiri zadatka su se odnosila na utvrđivanje razlike u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na sociodemografske varijable: spol, dob, mjesto stanovanja i strukturu obitelji. Svrha je utvrditi postoje li razlike s obzirom na navedene varijable i koje su to.

Drugi je zadatak bio utvrditi razlike u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na spol učenika. Tako se, npr. moglo pretpostaviti da će dječaci provođenje slobodnog vremena s obitelji u sportu zaokruživati kao radnju koju često ili vrlo često provode, dok su kod djevojčica takve radnje inače nešto rjeđe.

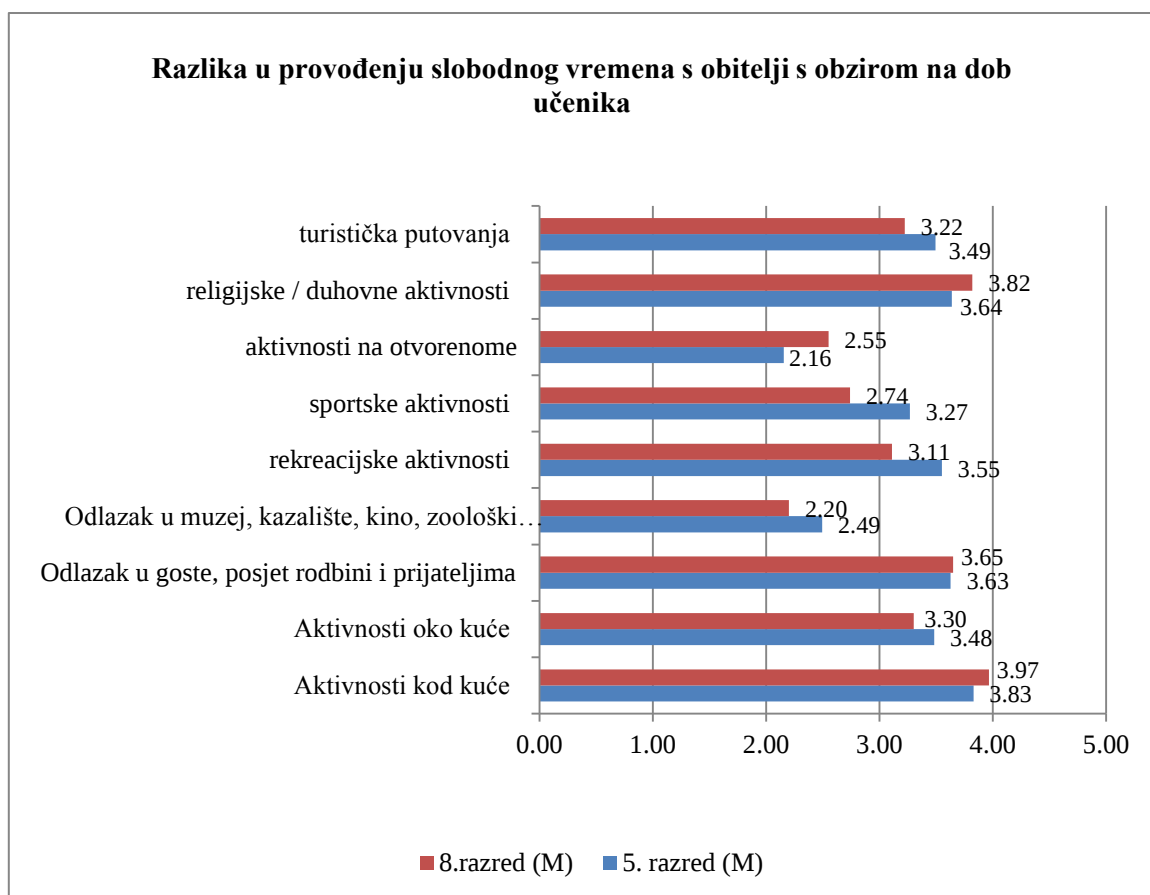

Slika 1. Razlika u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na spol učenika

Usporedba aritmetičkih sredina pokazala je da u većini nabrojanih aktivnosti razlike između učenica i učenika nisu velike. U tom smislu možemo uočiti da će učenice češće odlaziti na turistička putovanja nego učenici ($M=3,21$, $M=3,51$). Tako su djevojčice u prosjeku često odlazile na turistička putovanja, a dječaci ponekad. Što se tiče religijskih/duhovnih aktivnosti, njih i učenici i učenice često provode te razlika nije velika. To

nam pokazuje aritmetička sredina kod učenica, gdje je $M=3,85$ i kod učenika ($M=3,61$). Aktivnosti na otvorenome, tj. pustolovne aktivnosti i jedni i drugi rijetko provode. Aritmetička sredina je nešto veća kod učenika ($M=2,11$), nego kod učenica ($M=1,92$). Može se pretpostaviti da je razlog tomu odlazak u ribolov koji očevi vjerojatno češće provode sa sinovima nego s kćerima. Najveća razlika vidljiva je kod sportskih aktivnosti, što je i bilo za očekivati. Tako će se dječaci češće nego djevojčice baviti sportskim aktivnostima ($M=3,43$, $M=2,58$). Vožnju biciklom ili rolanje kao rekreacijsku aktivnost i učenici i učenice u prosjeku ponekad provode sa svojom obitelji te razlika nije velika. Na to nam ukazuje aritmetička sredina kod učenika ($M=3,24$) te kod učenica ($M=3,43$). Najmanja razlika uočava se prilikom odlaska na kulturno-društvena događanja poput koncerata, kina, kazališta i zoološkog vrta, na kojima i učenici i učenice u prosjeku rijetko sudjeluju. Tako je kod učenica $M=2,36$, a kod učenika $M=2,34$. Razlika je vidljiva prilikom odlaska u goste, tj. prilikom posjećivanja rodbine i/ili prijatelja, što djevojčice često rade sa svojom obitelji ($M=3,79$), dok dječaci ponekad ($M=3,49$). Razlog tome može biti činjenica da su žene većinom pričljivija, komunikativnija bića te tako djevojčicama odlazak u goste može biti pozitivno ispunjeno vrijeme, dok je dječacima možda ta aktivnost malo manje zanimljiva te ju izbjegavaju. Šetnjom, odlaskom u park, održavanjem dvorišta ili igrom s kućnim ljubimcem i učenici i učenice se u pravilu ponekad bave s barem jednim članom obitelji. Učenicama je, ipak, ta radnja nešto bliža nego učenicima ($M=3,47$; $M=3,31$). Aktivnostima kod kuće se i učenice i učenici u prosjeku često bave. Razlika je ipak uočljiva, što nam pokazuje aritmetička sredina koja kod učenica iznosi 4,06, dok je kod učenika 3,74.

Trećim zadatkom nastojala se utvrditi razlika u učestalosti provođenja slobodnog vremena s obitelji s obzirom na razred kojeg ispitanici pohađaju, odnosno s obzirom na njihovu dob. Pritom se moglo pretpostaviti da učenici petog razreda češće provode većinu aktivnosti s obitelji od učenika osmog razreda polazeći od toga da osmaši svoje slobodno vrijeme provode češće s vršnjacima nego s roditeljima. Stoga su zanimljivi rezultati koji pokazuju da to ipak nije slučaj, što se može vidjeti na Slici 1.

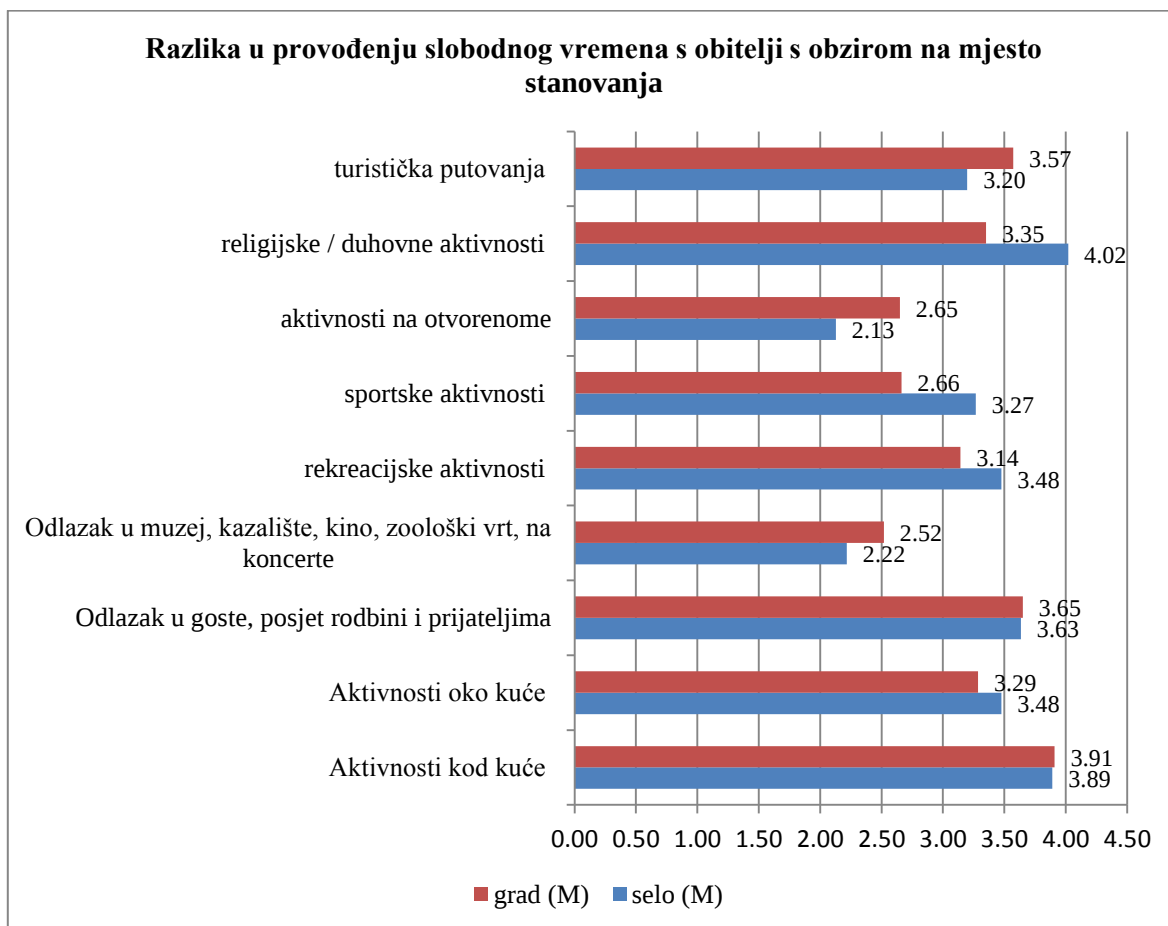

Slika 2. Razlika u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na dob učenika

Usporedbom aritmetičkih sredina uviđa se da ne postoje velike razlike u učestalosti provođenja slobodnog vremena s obitelji s obzirom na dob učenika. Tako se najmanja razlika očituje prilikom posjećivanja rodbine i prijatelja, jer i petaši i osmaši tu aktivnost označavaju kao onu kojom se često bave. To nam dokazuje aritmetička sredina koja kod petaša iznosi 3,63, a kod osmaša je 3,65. Aktivnostima kod kuće se također i jedni i drugi često bave te je tu razlika također jedva zamjetna ($M=3,97$; $M=3,83$). Razlike nisu velike ni kod aktivnosti koje se provode oko kuće i religijskih aktivnosti. Aktivnostima oko kuće se i petaši i osmaši ponekad bave, na što nam ukazuje aritmetička sredina osmaša ($M=3,30$) i petaša ($M=3,48$). Religijskim aktivnostima se ispitanici u pravilu često bave. Međutim, moglo bi se reći da malo iznenađuje činjenica da osmaši ipak nešto češće od petaša provode taj tip aktivnosti ($M=3,82$; $M=3,64$). Taj podatak nije bio očekivan jer se osmaši nalaze u godinama u kojima su često orijentirani na neke druge stvari. Ipak, tu treba uzeti u obzir činjenicu da se u ovim selima obavlja sv. Potvrda u osmom razredu te osmaši, kao budući krizmanici, prisustvuju vjeronauku i moguće češće odlaze na misu iz ovog razloga. Aktivnosti u kojima osmaši prednjače su, osim prethodno navedenih, aktivnosti na otvorenome ($M=2,55$; $M=2,16$). Najveća razlika se očituje prilikom provedbe sportskih aktivnosti koje i jedni i drugi ponekad

provode, petaši ipak zamjetno češće od osmaša ($M=3,27$; $M=2,74$). Tome može biti razlog da su petaši ipak još djeca te je igra još uvijek jedna od bitnijih komponenti u njihovom životu, dok osmaši polako postaju adolescenti te sportske igre s obitelji smatraju „dječjim“.

Ovim istraživanjem se najviše željela vidjeti razlika u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na mjesto stanovanja, na što se odnosi četvrti zadatak. Život na selu, koje nije preblizu grada i nije urbanizirano, se sigurno po mnogočemu razlikuje od života u gradu. Gradska škola, obuhvaćena ovim istraživanjem, nalazi se u dijelu grada u kojemu uopće nema kuća, nego sve obitelji žive u stambenim zgradama. S druge strane, na selima koja su obuhvaćena ovim istraživanjem, svi ispitanici žive u kućama koje najčešće imaju dvorišta u kojima djeca imaju prostora za grupne sportove sa svojom obitelji. Isto tako, promet u selima je rjeđi nego u gradu te se tamo sigurno mnogi osjećaju sigurnije i slobodnije provoditi rekreacijske aktivnosti, bez straha od auta koji prolaze.

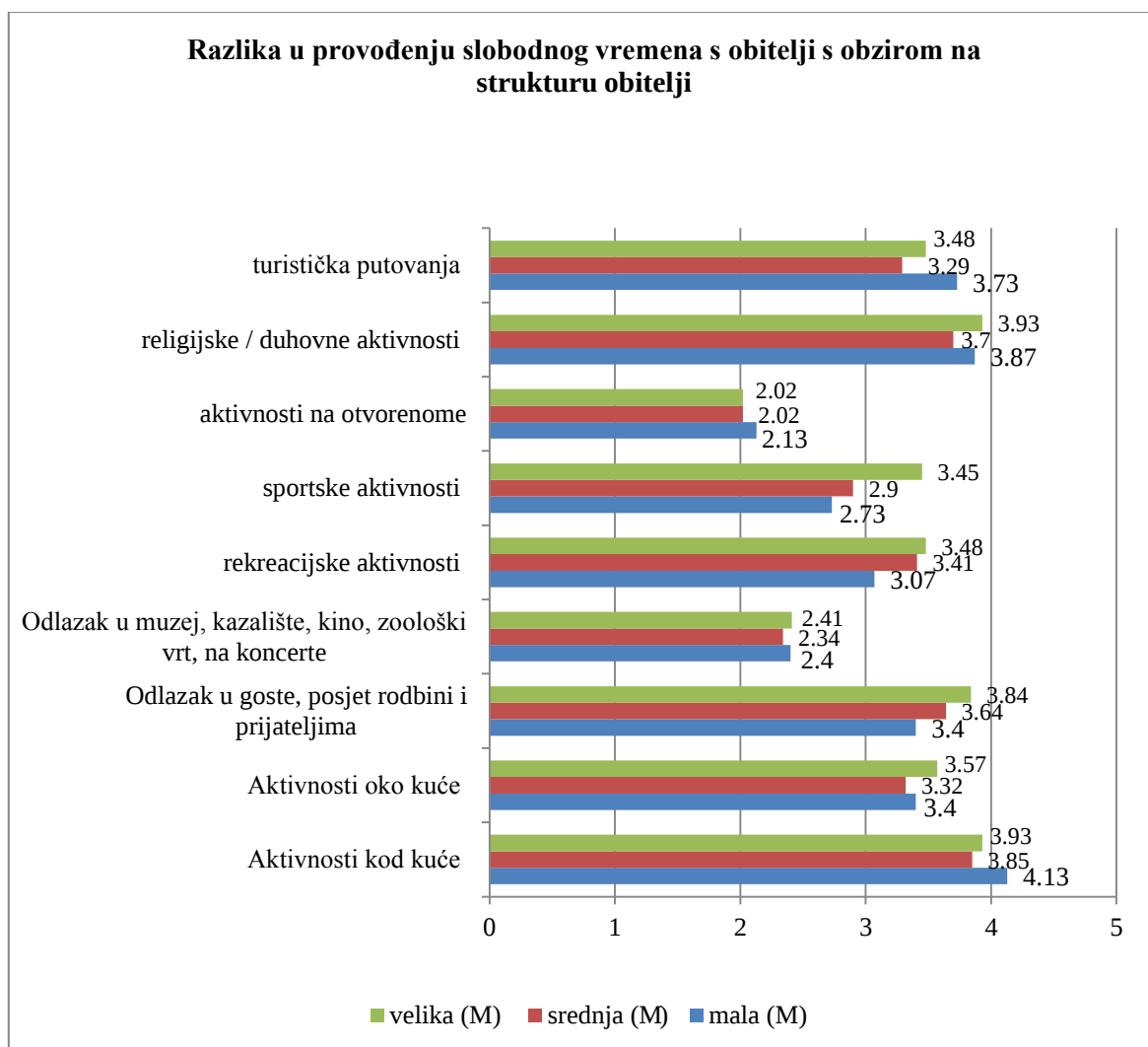
Slika 3. Razlika u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na mjesto stanovanja

Prilikom provođenja nekih aktivnosti razlike su jedva zamjetne između učenika koji žive na selu i učenika koji žive u gradu. Tako je i za jedne i za druge česta aktivnost odlazak u goste rodbini i prijateljima, na što nam ukazuju aritmetičke sredine ($M=3,65$; $M=3,63$). Slična

situacija javlja se prilikom provođenja aktivnosti kod kuće ($M=3,91$; $M=3,89$). Usporedbom aritmetičkih sredina uviđamo da razlike nisu velike ni kod drugih aktivnosti. Aktivnost koja se posebno ističe je religijska aktivnost. Kao što se može vidjeti, ispitanici iz grada ju prosječno ponekad provode ($M=3,35$), dok je učenicima sa sela to česta aktivnost, čak najčešća od svih navedenih ($M=4,02$). Razlika na ovom polju je svakako bila očekivana jer, općenito govoreći, ruralna mjesta su većinom tradicionalnija te njihovi stanovnici možebitno više drže do običaja, dok je život u gradu često užurban, moderniziran te se važnost pridaje drugim aktivnostima. Razlika je uočljiva i kod sportskih aktivnosti, mada su to aktivnosti koje i jedni i drugi ponekad provode. Razlog češćeg provođenja sportskih aktivnosti na selu ($M=3,27$; $M=2,66$) može biti prethodno navedena činjenica da obitelji na selu žive u kućama, većinom s dvorištima te imaju više prostora za bavljenje takvim aktivnostima, dok gradske obitelji, ako se žele baviti sportom, mogu otići jedino u parkove koji često nisu predodređeni za takve aktivnosti te nemaju ono što je potrebno za njihovo provođenje. Slična situacija se uviđa kod rekreacijskih aktivnosti. Mada ih i jedni i drugi ponekad provode, učenici sa sela se ipak češće odlučuju na vožnju biciklom ili rolanje sa svojom obitelji ($M=3,48$; $M=3,14$). Promet u selima je rjeđi nego u gradu te se sigurno mnogi osjećaju sigurnije i slobodnije provoditi rekreacijske aktivnosti, bez straha od auta koji mogu naletjeti na njih.

Nakon isticanja nekih prednosti življenja na selu, prema dobivenim podacima provedene ankete može se vidjeti da i život u gradu, govoreći o slobodnim aktivnostima obitelji, ima svoje prednosti. Najprije bi se moglo reći da se u gradu nalaze brojna kulturna mjesta koja učenici mogu posjećivati, poput muzeja, kazališta i kina, dok je to učenicima sa sela ipak teže ostvariva aktivnost. Putovati 30-40 minuta kako bi se pogledao film ili predstava nije nešto što si većina ljudi često može priuštiti. Stoga ne iznenađuju rezultati ankete koji pokazuju da gradska djeca ponekad odlaze na kulturno-društvena događanja ($M=2,52$), dok je za seosku djecu to rijetka aktivnost ($M=2,22$). Isto tako se iz rezultata može vidjeti da gradska djeca češće odlaze na izlete, ljetovanja i zimovanja od seoske djece, u pravilu često ($M=3,57$), dok seoska djeca ponekad ($M=3,20$). Ono što nije bilo očekivano je da se gradske obitelji češće odlučuju na provođenje pustolovnih aktivnosti ($M=2,65$; $M=2,13$). Razlog krive pretpostavke je vjerovanje da selo nudi više prostora i mira za aktivnosti poput kampiranja i ribolova, dok je u gradu potrebno potražiti takva mjesta kako bi se na miru uživalo. Ipak, gradske obitelji žive u stanovima bez vlastitog dvorišta te stoga možda osjećaju veću potrebu za bijegom u prirodu.

Petim zadatkom se željelo uvidjeti utječe li struktura obitelji na provođenje slobodnih aktivnosti, i ako da, prilikom kojih aktivnosti se uočava najveća sličnost i razlika. Struktura obitelji određena je članovima koji žive u kućanstvu. Tako „malu“ obitelj, uz ispitanika, čine samo otac i majka, „srednju“ još brat i/ili sestra (braća i/ili sestre), a „veliku“ prethodno navedeni te djed i/ili baka. Iako pojmovi „mala“, „srednja“ i „velika“ označavaju veličinu obitelji, a ne njezinu strukturu, korišteni su radi izbjegavanja komplikacija prilikom pojašnjavanja razlika. Ispitanicima je također bilo ponuđeno da napišu na crtu ako njihovu obitelj čine članovi koji nisu obuhvaćeni ovim trima mogućnostima (stric, ujak, tetka) ili ako ispitanik živi bez oca ili majke.

Slika 4. Razlika u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na strukturu obitelji

Prilikom uspoređivanja aritmetičkih sredina uočava se da razlike u učestalosti provođenja slobodnih aktivnosti s obzirom na strukturu obitelji nisu velike. U većini slučajeva su jedva zamjetne. Tako npr. struktura obitelji očito ne utječe prilikom provođenja aktivnosti na otvorenome, jer kao što se može vidjeti, za sva tri tipa obitelji je to rijetko provodiva

aktivnost te čak između velike i srednje obitelji nema nikakve razlike ($M=2,02$; $M=2,02$; $M=2,13$). Sličnu situaciju uviđamo prilikom odlaska u muzej, kino, kazalište ili na koncerte, na što se sve obitelji rijetko odlučuju ($M=2,41$; $M=2,34$; $M=2,4$). Aktivnostima kod kuće se svi često bave, male obitelji ipak nešto češće od srednjih i velikih ($M=4,13$; $M=3,85$; $M=3,93$). Moguće da je do ovakvog podatka došlo jer malu obitelj, osim ispitanika, čine još samo roditelji, a oni se, za razliku od djece, ne odlučuju tako često na sportske i rekreacijske aktivnosti te onda češće provode aktivnosti koje ne zahtijevaju previše gibanja i fizičkog napora. Ovaj stav može se potvrditi podacima dobivenima uspoređivanjem aritmetičkih sredina sportskih i rekreacijskih aktivnosti, kod kojih se uočava da tročlane obitelji ipak rjeđe provode ovaj tip aktivnosti od obitelji koje uključuju još barem jedno dijete s kojim se ispitanik može igrati, tj. provoditi vrijeme. Na odlazak u goste se najčešće odlučuju velike obitelji ($M=3,84$; $M=3,64$; $M=3,4$). Moglo bi se pretpostaviti da roditelji s dvoje i više djece to čine kako bi djecu odveli da se igraju s drugom djecom, a kako bi se oni sami odmorili i opustili s prijateljima. Kod uspoređivanja religijskih aktivnosti i aktivnosti oko kuće nema bitne razlike s obzirom na strukturu obitelji, osim te da velike obitelji na oba polja ipak malo vode. Na turistička putovanja se najčešće odlučuju male obitelji ($M=3,73$; $M=3,29$; $M=3,48$). Za njih je to česta aktivnost, dok je za ostale aktivnost koju ponekad provode. Moguće je da ulogu u tome ima novac. Iako ne nužno točno, roditelji koji imaju samo jedno dijete su često u boljoj financijskoj situaciji od roditelja koji imaju više djece. U slučaju da to nije situacija, ipak treba uzeti u obzir činjenicu da će roditelji s troje djece potrošiti više novaca na bilo kojem višednevnom putovanju od roditelja s jednim djetetom. Još jedan razlog češćeg odlaska na putovanje malih obitelji, koji bi mogao biti točan, je jednostavnija organizacija putovanja roditelja koji imaju samo jedno dijete. Živimo u vremenu u kojemu mnogi očevi i majke zbog posla zanemaruju obiteljske obveze i stoga nije loša pretpostavka da u ovom slučaju vrijeme igra ulogu.

6.3. Učestalost provođenja aktivnosti s ocem i majkom

Sljedeći korak, tj. šesti zadatak, bio je utvrditi učestalost provođenja aktivnosti s ocem i majkom, dakle uvidjeti koje aktivnosti ispitanici češće provode s ocem, koje s majkom, koje s oboje podjednako, a koje ni s jednim ni s drugim. Ispitanicima je ponuđeno sedam aktivnosti (igranje društvenih igara, gledanje TV-a, šetnje, vožnja biciklom/rolanje, kućanski poslovi, religijske aktivnosti te sportske aktivnosti) te su za svaku od njih trebali odlučiti u koju kategoriju spadaju. Tako se moglo pretpostaviti da će kućanske poslove ispitanici češće obavljati s majkom, a sportske aktivnosti s ocem.

Tablica 2. Učestalost provođenja aktivnosti s ocem i majkom

SLOBODNE AKTIVNOSTI	Otac f(%)	Majka f(%)	Podjednako f(%)	Nijedno f(%)	D
1. Igranje društvenih igara	16 (8,99%)	29 (16,29%)	75 (42,13%)	58 (32,58%)	3
2. Gledanje TV-a	33 (18,54%)	29 (16,29%)	114 (64,04%)	2 (1,12%)	3
3. Šetnje	14 (7,86%)	55 (30,9%)	61 (34,27%)	48 (26,97%)	3
4. Vožnja biciklom / rolanje	31 (17,42%)	29 (16,29%)	36 (20,22%)	82 (46,07%)	4
5. Kućanski poslovi	5 (2,81%)	118 (66,29%)	41 (23,03%)	14 (7,86%)	2
6. Religijske aktivnosti	13 (7,3%)	52 (29,21%)	74 (41,57%)	39 (21,91%)	3
7. Sportske aktivnosti (nogomet, košarka, odbojka)	67 (37,64%)	7 (3,93%)	39 (21,91%)	65 (36,52%)	1

Kao što se i pretpostavilo, rezultati su pokazali da učenici najčešće s majkom obavljaju kućanske poslove, na što nam ukazuje mod koji iznosi 2. Čak 66,29% učenika tu aktivnost najčešće provodi s majkom, a samo pet učenika češće obavlja kućanske poslove s ocem. Može se vidjeti da određeni broj ispitanika (njih četrnaest) kućanske poslove ne obavlja ni s ocem ni s majkom. Taj podatak može ukazivati na to da ti ispitanici uopće ne obavljaju kućanske poslove ili da ih ne obavljaju s roditeljima, nego u potpunosti samostalno. Za razliku od kućanskih poslova, u sportskim aktivnostima prednjače očevi, na što nam ukazuje mod koji iznosi 1. Tu je situacija malo drukčija jer, kao što tablica prikazuje, ipak veliki broj učenika te aktivnosti uopće ne provodi s roditeljima što nas dovodi do zaključka da učenici u pravilu sportske aktivnosti provode ili s ocem ili s braćom/sestrama. Na zanimljiv podatak nailazimo kod rekreacijskih aktivnosti, odnosno kod vožnje biciklom/rolanja. Uočavamo da gotovo polovica učenika (46,07%) tu aktivnost uopće ne provodi s roditeljima, na što nam ukazuje i mod koji iznosi 4. Stoga se svakako može zaključiti da je ovaj tip aktivnosti nešto što učenici ne rade često s ocem i majkom, nego najčešće s bratom/sestrom.

Iz raspodjele modova vidljivo je da najveći broj učenika podjednako s ocem i majkom igra društvene igre, gleda TV, odlazi u šetnju i prakticira religijske aktivnosti, na što ukazuje mod koji iznosi 3. Potrebno je ipak ukazati na postojanje razlika, kao npr. prilikom šetnji, na koje se 30,9% učenika odlučuje provoditi s majkom, tj. majka s njima, dok samo 7,86% učenika češće odlazi u šetnju s ocem, nego s majkom. Na sličnu situaciju nailazimo prilikom iščitavanja tablice kod religijskih aktivnosti. Poput šetnji, ovu aktivnost učenici najčešće provode s oba roditelja podjednako, međutim, kod onih kod kojih to nije slučaj, uviđamo da je to aktivnost koju inače češće provode s majkom (29,21%) nego s ocem (7,3%). Prilikom igranja društvenih igara razlike između očeva i majki su male te najčešće oboje (42,13%)

sudjeluju u takvim aktivnostima, ili rjeđe, nijedno (32,58%). Za kraj je bitno istaknuti da samo dvoje ispitanika TV nikada ne gleda ni s ocem ni s majkom, što ju čini aktivnošću koja u podjednakoj mjeri najčešće od svih aktivnosti obuhvaća oba roditelja (64,04%).

6.4. Preferencije učenika oko provođenja slobodnih aktivnosti s obitelji

Svrha ovog rada nije bila samo saznati koje aktivnosti učenici provode s obitelji i koliko često. Bitno je bilo ispitati same učenike što oni žele, koje su to aktivnosti koje bi željeli češće provoditi sa svojim roditeljima, braćom, sestrama, djedom, bakom. Istraživanja koja se provode na ovu tematiku najčešće ispituju roditelje, no takvi podaci nam ne moraju prikazati točno stanje jer roditelji često nastoje uljepšati stvarnost te ju tako svjesno ili nesvjesno iskrivljuju. Smatra se da su djeca najiskrenija bića te da će oni prikazati situaciju iz vlastite perspektive. Roditelji često nisu svjesni nezadovoljstva svoje djece i njihovih potreba. Stoga je sedmi zadatak upravo orijentiran na želje i potrebe djece/učenika čije bismo mišljenje svakako trebali uzeti u obzir.

Tablica 3. Preferencije učenika oko provođenja slobodnih aktivnosti s obitelji

SLOBODNE AKTIVNOSTI	DA f (%)	NE f (%)
1. Aktivnosti kod kuće (gledanje TV-a, čitanje, slušanje glazbe, društvene igre)	53 (29,78%)	125 (70,22%)
2. Aktivnosti oko kuće (šetnje, održavanje dvorišta, igra s kućnim ljubimcem, odlazak u park)	51 (28,65%)	127 (71,35%)
3. Odlazak u goste, posjet rodbini i prijateljima	53 (29,78%)	125 (70,22%)
4. Odlazak u muzej, kazalište, kino, zooški vrt, na koncerte i sl.	93 (52,25%)	85 (47,75%)
5. Rekreativne aktivnosti (vožnja biciklom, rolanje)	64 (35,96%)	114 (64,04%)
6. Sportske aktivnosti (grupni sportovi: košarka, nogomet, odbojka)	62 (34,83%)	116 (65,17%)
7. Aktivnosti na otvorenome, pustolovne aktivnosti (kampiranje, ribolov, planinarenje)	72 (40,45%)	106 (59,55%)
8. Religijske / duhovne aktivnosti (odlazak na misu)	22 (12,36%)	156 (87,64%)
9. Turistička putovanja (izleti, ljetovanje, zimovanje)	83 (46,63%)	95 (53,37%)

Ispitanici su u ovom zadatku u anketi mogli zaokružiti odgovora koliko god su željeli te nadopisati nešto što nije bilo ponuđeno kao odgovor. Samo troje ispitanika je nadopisalo nešto što nije bilo ponuđeno. Međutim, to nisu bile nekakve druge aktivnosti, nego njihovo mišljenje koje su željeli naglasiti, a to su: „sve mi je dobro“, „super je sve“ i „želim da budemo zajedno više kao obitelj“. Mada su ovo odgovori samo triju ispitanika, moglo bi se pretpostaviti da ih više dijeli ovakva mišljenja, ali ih nisu izrazili. Svakako je ohrabrujuće vidjeti da su neka djeca sasvim zadovoljna aktivnostima koje provode s obitelji te ne bi ništa

htjela mijenjati. Međutim, poput ovog ispitanika, koji je izrazio želju da provodi više vremena s cijelom obitelji, sigurno ima još djece koja se tako osjećaju. Stoga bi rezultati ove ankete mogli potaknuti roditelje na bolju organizaciju vremena, naravno ukoliko je to moguće, kako bi se razvio osjećaj zajedništva i zadovoljstva u obitelji.

Proučavanjem Tablice 3. uočavamo da zapravo samo jednu aktivnost više od polovice ispitanika želi češće provoditi sa svojom obitelji, i to upravo aktivnost koja je inače rijetko zastupljena kao obiteljska tradicija, a to je posjećivanje kulturno-društvenih događanja. Čak 52,25% ispitanika izražava želju za češćim odlaskom s obitelji u kino, kazalište, muzej, zoološki vrt ili na koncerte. Prilikom sastavljanja ovog zadatka u anketi potrebno je naglasiti da ovaj odgovor nikako nije bio očekivan kao aktivnost koju najveći broj ispitanika priželjkuje. Moglo bi se, dakle, reći da postoji kriva percepcija o djeci i njihovim željama, zauzima se pogrešan stav da je djeci najbitnija dobra zabava koja obuhvaća fizičku aktivnost. Ovim istraživanjem uviđa se da djeca razumiju značenje kulturnog obrazovanja te da ga cijene. To je također nešto čega mnogi roditelji sigurno nisu svjesni. Pretpostavka je bila da će najveći broj ispitanika izabrati aktivnost koja uključuje putovanja, što nije ispalo točno, ali je to druga najčešća želja učenika (46,63%). Takva pretpostavka nastala je temeljem razmišljanja da djeca vole otkrivati nove stvari i nova mjesta te s vremena na vrijeme napustiti stalno prebivalište u potrazi za nečim novim. Osim tih dvaju aktivnosti, veliki broj ispitanika izražava želju za češćom organizacijom pustolovnih aktivnosti (40,45%). Kao što je prvi zadatak pokazao, to je najrjeđa aktivnost koju ispitanici provode sa svojom obitelji, stoga ne čude podaci koji ukazuju na želju velikog broja učenika za češće organiziranim danima provedenima u prirodi, na kampiranju, pecanju ili nečemu sličnome. Iščitavanjem tablice uočava se da jedna aktivnost ipak odudara od ostalih u negativnom smislu, a to je religijska aktivnost. Uviđa se da samo mali broj ispitanika (12,36%) osjeća potrebu za češćim provođenjem ove aktivnosti sa svojom obitelji. Ovaj podatak nije iznenađujuć jer su djeca zaokupljena drugim stvarima u toj dobi te odlazak na misu i sl. nije nešto što bi voljeli češće raditi, nego što rade. Rezultati prikazani u Tablici 1. pokazuju da su religijske aktivnosti druga najčešća aktivnost koju ispitanici u pravilu provode sa svojom obitelji, aktivnost koja se nalazi odmah ispod aktivnosti provedenih kod kuće. Stoga nije čudo da djeca, pošto smatraju da već često odlaze na misu, nemaju potrebu to još češće raditi.

Ostale aktivnosti, koje ispitanici žele češće provoditi sa svojom obitelji, su: rekreacijske aktivnosti (35,96%), sportske aktivnosti (34,83%), odlazak u goste i aktivnosti kod kuće (29,78%) te aktivnosti oko kuće (28,65%). Kao što se može vidjeti, među njima

nema velikih razlika, osim što se uočava da aktivnosti, koje zahtijevaju fizički napor i kretanje (sport i rekreacija), ipak malo prednjače pred ostalim aktivnostima.

6.5. Unapređenje kvalitete slobodnog vremena obitelji

Posljednjim zadatkom se nastojalo utvrditi što učenici smatraju najpotrebnijim za unapređenje kvalitete slobodnog vremena njihovih obitelji. Berc i Blažeka Kokorić (2012) su tijekom 2007. i 2008. godine provele istraživanje na roditeljima predškolske djece u Zagrebu te utvrdile da se roditelji većinom žale na nedostatak novca (51,5%) i vremena (38,5%) kako bi kvalitetnije i češće provodili vrijeme sa svojom obitelji, dok osobni angažman (17%) i pomoć u kući (8,8%) smatraju manje bitnim. Ovim zadatkom se željelo vidjeti razmišljaju li djeca na isti način ili postoje i druge komponente koje ona smatraju ključnim i bitnijim od ovih dviju. Kako bi se dobili rezultati, od ispitanika je zatraženo da brojevima od 1 do 4 rangiraju četiri komponente za koje se smatra da igraju najvažniju ulogu u provođenju vremena s bližnjima, gdje 1. označava ono što najviše nedostaje njihovoj obitelji za kvalitetnije provođenje slobodnog vremena, a 4. ono što najmanje nedostaje.

Tablica 4. Unapređenje kvalitete slobodnog vremena provedenog s obitelji

	Rang pozicije			
	1. f(%)	2. f(%)	3. f(%)	4. f(%)
Vrijeme	107 (60,11%)	36 (20,22%)	19 (10,67%)	16 (8,99%)
Osobni angažman, volja, želja	33 (18,54%)	50 (28,09%)	53 (29,78%)	42 (23,59%)
Angažman, volja roditelja	20 (11,24%)	60 (33,71%)	67 (37,64%)	31 (17,42%)
Novac	18 (10,11%)	32 (17,98%)	39 (21,91%)	89 (50%)

Prema podacima prikazanim u Tablici 4. može se uočiti da najveći broj učenika (60,11%) smatra da je za unapređenje kvalitete slobodnog vremena provedenog s obitelji najvažnije izdvojiti više vremena nego obično. Danas se živi u užurbanom svijetu, roditelji žure na posao, djeca u školu, ljudi su pretrpani obvezama i zadacima te se stariji često prisjećaju prošlih vremena naglašavajući da to tako prije nije bilo i da su ljudi imali vremena jedni za druge. Vrijeme je svakako važan čimbenik u životu svake obitelji, stoga je bitna dobra organizacija i malo truda kako bi se našlo vremena za obitelj i tako razvio osjećaj zajedništva. Dakle, ovi učenici se slažu s roditeljima koji ističu nedostatak vremena kao jedan od dva najveća uzroka rijetkog provođenja slobodnih aktivnosti s obitelji. Međutim, ne slažu se s roditeljima da je novac drugi razlog nedovoljnog provođenja vremena s obitelji jer čak polovica ispitanika vidi novac kao najmanje važan čimbenik. Dakle, djeca shvaćaju da nije

bitno imati puno novca da bi se uživalo s obitelji, dok se mnogi roditelji na to izvlače, možda zbog vlastite nezainteresiranosti, lijenosti ili nedostatka volje, na što i aludiraju podaci, koji pokazuju da čak 33,71% ispitanika smatra da je to druga komponenta koja utječe na nedovoljno često provođenje slobodnih aktivnosti u obitelji. Veliku ulogu u tome ima i vlastiti angažman, kojeg ispitanici približno jednako stavljaju u sve četiri kategorije s obzirom na važnost te se, za razliku od novca i angažmana roditelja, on kod većeg broja ispitanika nalazi na prvom mjestu (18,54%). U pravilu, dakle, djeca smatraju da je vrijeme najpotrebnije za unapređenje kvalitete slobodnog vremena s obitelji, zatim osobni angažman i angažman roditelja, a tek naposljetku novac.

7. Zaključak

Svaki dan možemo čuti kako ljudi govore da su pretrpani obvezama te da im one ne ostavljaju dovoljno vremena i snage za obitelj. Na mnogim poslovima se od zaposlenika traži dodatno osposobljavanje, veći trud, prekovremeni rad i sl. Roditelji stoga često dolaze s posla iscrpljeni, nezainteresirani i bezvoljni. U takvim situacijama najčešće pate djeca. Dok adolescenti već mogu razumjeti što je posao i kakve on posljedice nosi, mlađa djeca to ne shvaćaju te se često pitaju zašto se roditelji ne žele s njima igrati i ne razumiju potrebu odmora. Nedovoljno i nekvalitetno provedeno slobodno vrijeme s djecom može dovesti do kasnijih problema u obiteljskoj komunikaciji i povezanosti između njezinih članova. Iako nije uvijek lako organizirati slobodne aktivnosti s djecom, ne može se reći da je nemoguće bez određene svote novca i više vremena, što roditelji izdvajaju kao ključne čimbenike. Obitelj je nešto najvrjednije u čovjekovom životu te bi svakome trebala biti na prvome mjestu. Najbitnije je dobro organizirati slobodno vrijeme jer će djeca to znati cijeniti i to je preduvjet za kvalitetne odnose u obitelji i pravilan razvoj djece. Ovo istraživanje je s razlogom provedeno na djeci, a ne na njihovim roditeljima. Djeca su iskrenija, dok roditelji neke stvari sami sebi ne žele priznati te je lako moguće da njihovi iskazi ne bi prikazali stvarno stanje. Istraživanje nije provedeno u svrhu kritiziranja roditelja, nego poticanja na razmišljanje i postavljanja pitanja: Pružaju li roditelji djeci dovoljno vlastitog slobodnog vremena i koriste li to slobodno vrijeme s njima na kvalitetan način?

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati način i učestalost provođenja slobodnog vremena s obitelji. Osim toga, naglasak se stavio i na slobodne aktivnosti koje bi učenici željeli češće provoditi sa svojom obitelji. Ispitalo se koje aktivnosti učenici češće provode s ocem, a koje s majkom te što oni smatraju bitnim za kvalitetnije provođenje slobodnog vremena. Istraživanje je provedeno tijekom listopada 2016. godine na 178 polaznika osnovnih škola u Slavonskom Brodu i okolici. Instrument istraživanja je anketa konstruirana u svrhu prikupljanja podataka te su na temelju tih podataka izračunati osnovni pokazatelji deskriptivne statistike.

Prvi zadatak istraživanja pokazuje da učenici najčešće provode slobodno vrijeme s obitelji u gledanju TV-a, čitanju, slušanju glazbe i igranju društvenih igara. To je gotovo svakodnevna aktivnost u mnogim obiteljima te ne čudi što zauzima prvo mjesto. Drugo i treće mjesto zauzimaju religijske aktivnosti i posjete rodbini i prijateljima, što je također bilo za očekivati s obzirom na tradicionalne vrijednosti do kojih Hrvati drže. Najmanji broj obitelji se odlučuje na pustolovne aktivnosti poput planinarenja i ribolova, za što svakako treba imati znanja i iskustva koja bi se mogla prenijeti na djecu.

U većini slobodnih aktivnosti s obitelji djevojčice i dječaci podjednako sudjeluju, s tim da dječaci češće sudjeluju u aktivnostima na otvorenome, a posebno u sportskim aktivnostima. Djevojčicama su ostale aktivnosti nešto bliže nego dječacima. Godine također ne igraju veliku ulogu te se petaši i osmaši podjednako bave većim brojem aktivnosti. Petaši ipak prednjače u sportskim i rekreacijskim aktivnostima, što je normalan podatak s obzirom na njihovu još uvijek postojanu želju za igrom. U većini aktivnosti mjesto stanovanja ne igra bitnu ulogu, no potrebno je istaknuti religijske aktivnosti, koje su puno zastupljenije na selu nego u gradu, što se objašnjava modernističkim načinom života u gradu, gdje religija nema značaj kao na selu. Sportske i rekreacijske aktivnosti su također zastupljenije na selu. Gradska djeca, s druge strane, češće uživaju u posjeti kulturno-društvenim događanjima, u pustolovnim aktivnostima i turističkim putovanjima. Razlike u provođenju slobodnog vremena s obitelji nisu velike ni s obzirom na strukturu obitelji. Ipak je potrebno istaknuti da si tročlane obitelji češće priušte izlete, ljetovanja i zimovanja, dok velike obitelji daju veće značenje sportskim aktivnostima i održavanju kontakta s prijateljima i rodbinom. Srednje obitelji, s druge strane, ne prednjače ni u jednoj aktivnosti s obzirom na velike i male obitelji.

Većinu slobodnih aktivnosti učenici provode s oba roditelja ili ni s jednim. Razlike se očituju jedino u obavljanju kućanskih poslova koje djeca češće vrše s majkom, što nije čudno s obzirom na tradicionalni način življenja. Otac ipak zauzima važnije mjesto u sportskim aktivnostima za većinu ispitanika.

Pitajući učenike o tome koje aktivnosti bi željeli češće provoditi sa svojom obitelji, dobivamo zanimljive rezultate koji ukazuju na želju najvećeg broja učenika za češćim odlaskom u kino, kazalište, muzej ili na koncerte. Može se postaviti pitanje jesu li djeca stvarno željna kulturnog obrazovanja ili su zaokruživali ovu aktivnost zbog koncerata i kina. Kako bi se dobili točniji rezultati bilo bi dobro ovu aktivnost podijeliti na aktivnosti koje su više orijentirane prema kulturnom obogaćenju (posjećivanje izložbi, muzeja, kazališta) i one koje su više orijentirane prema zabavi (posjećivanje koncerata i kina).

Ovim istraživanjem je utvrđeno da djeca smatraju da je za kvalitetnije provođenje slobodnog vremena s obitelji potrebno izdvojiti više vremena, a da je sve ostalo manje bitno, a posebno novac. Takav stav govori da djeca ne traže previše od roditelja, traže samo njihovo vrijeme.

8. Literatura

1. Arbunić, A. (2002), *Struktura slobodnog vremena djece (učenika) osnovnoškolske dobi: neobjavljena doktorska disertacija*. Zagreb: Filozofski fakultet.
2. Badrić, M., Prskalo, I. (2011), Participiranje tjelesne aktivnosti u slobodnom vremenu djece i mladih. *Napredak: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 152 (3-4): 479-494. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/82788> (preuzeto 22.11.2016.)
3. Badrić, M., Prskalo, I., Matijević, M. (2015), Aktivnosti u slobodnom vremenu učenika osnovne škole. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 17 (2): 299-331. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/141190> (preuzeto 18.11.2016.)
4. Brajša, P. (1991), Interpersonalna komunikacija u obitelji. *Socijalna psihijatrija*, 19 (2): 161-168.
5. Berc, G., Blažeka Kokorić, S. (2012), Slobodno vrijeme obitelji kao čimbenik obiteljske kohezivnosti i zadovoljstva obiteljskim životom. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 20 (2): 15-27. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/98953> (preuzeto 22.9.2016.)
6. Ferić, M. (2002), Obitelj kao čimbenik rizika i zaštite za razvoj poremećaja u ponašanju djece i mladih. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 38 (1): 13-24. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/17643> (22.11.2016.)
7. Ferić Šlehan, M. (2008), Rizični i zaštitni čimbenici u obiteljskom okruženju: razlike u procjeni mladih i njihovih roditelja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44 (1): 15-26. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/29000> (preuzeto 22.11.2016.)
8. First-Dilić, R. (1974), Socijalizacija u obitelji i slobodno vrijeme; Pristup proučavanju socijalizacije u obitelji. *Revija za sociologiju*, 4 (2-3): 3-14. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/156451> (preuzeto 22.9.2016.)
9. Glasser, W., Glasser C. (2001), *Naći se i ostati zajedno: rješavanje zagonetke braka*. Zagreb: Alinea.
10. Ilišin, V. (1999), Slobodno vrijeme mladih s posebnim osvrtom na ruralnourbani kontinuum. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, 143: 21-44. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/119964> (preuzeto 12.12.2016.)
11. Ilišin, V. (2007), Slobodno vrijeme i interesi mladih. U: Ilišin, V., Radin, F. (ur.), *Mladi: problem ili resurs*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 179-201.

12. Janković, V. (1973), *Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
13. Jerbić, V. (1973), *Analiza funkcija slobodnog vremena djece i omladine*. Zagreb: Centar za vanškolski odgoj Saveza društava "Naša djeca".
14. Kordić-Vuković (1998), *Postanite uspješan roditelj sretnog djeteta*. Zagreb: Akvamarine.
15. Lebedina-Manzoni, M., Delić, T., Žižak, A. (2001), Dječja percepcija komunikacije u obitelji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 37 (2): 153-170. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/12545> (preuzeto 18.11.2016.)
16. Mlinarević, V. (2007), Kultura slobodnog vremena srednjoškolaca. *Napredak: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 148 (1): 54-70. Dostupno na: <https://bib.irb.hr/datoteka/505836.Kultura.pdf> (preuzeto 12.12.2016.)
17. Pećnik, N., Tokić, A. (2011), *Roditelji i djeca na pragu adolescencije: pogled iz tri kuta, izazovi i podrška*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
18. Pinjuh, K. (2015), Obiteljska komunikacija. *Kultura komuniciranja*, 4 (1): 36-50. Dostupno na: <http://ff.sve-mo.ba/sites/default/files/casopisi/Kultura%20Komuniciranja%20br%204.pdf> (preuzeto 22.11.2016.)
19. Plenković, J. (1997), *Slobodno vrijeme i odgoj*. Zadar: Filozofski fakultet u Zadru.
20. Plenković, J. (2000), *Slobodno vrijeme mladeži*. Rijeka: Društvo prijatelja Hrvatska - Japan: Građevinski fakultet.
21. Polić, M., Polić, R. (2009), Vrijeme, slobodno od čega i za što? *Filozofska istraživanja*, 29 (2): 255-270. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/41405> (preuzeto 22.11.2016.)
22. Previšić, V. (2000), Slobodno vrijeme između pedagoške teorije i odgojne prakse. *Napredak: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 141 (4): 403-410.
23. Rosić, V. (2005), *Slobodno vrijeme – slobodne aktivnosti*. Rijeka: Naklada Žagar.
24. Šimleša, P. (1971), *Pedagogija*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
25. Valjan Vukić, V. (2013), Slobodno vrijeme kao "prostor" razvijanja vrijednosti u učenika. *Magistra Iadertina*, 8 (1): 59-73. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/122641> (preuzeto 18.11.2016.)
26. Vukasović, A. (2001), *Pedagogija*. Zagreb: Hrvatski katolički zbor „Mi“.
27. Zaninović, M. (1985), *Pedagoška hrestomatija*. Zagreb: Školska knjiga.

9. Popis tablica i slika

1. *Tablica 1.* Provođenje slobodnog vremena učenika s barem jednim članom obitelji (str. 19.)
2. *Tablica 2.* Učestalost provođenja aktivnosti s ocem i majkom (str. 28.)
3. *Tablica 3.* Preferencije učenika oko provođenja slobodnih aktivnosti s obitelji (str. 29.)
4. *Tablica 4.* Unapređenje kvalitete slobodnog vremena provedenog s obitelji (str. 31.)
5. *Slika 1.* Razlika u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na spol učenika (str. 21.)
6. *Slika 2.* Razlika u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na dob učenika (str. 23.)
7. *Slika 3.* Razlika u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na mjesto stanovanja (str. 24.)
8. *Slika 4.* Razlika u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na strukturu obitelji (str. 26.)

10. Prilog

Upitnik za učenike

Ovo istraživanje je **anonimno** i podaci se koriste samo u svrhu istraživanja te neće biti objavljivani.

Molim te da odgovaraš **iskreno** na SVA pitanja, jer nema točnih i netočnih odgovora.

Hvala na suradnji!

1. Kojeg si spola? (zaokruži)

- a) muško
- b) žensko

2. Navedi školu koju pohađaš: _____

3. Koji razred pohađaš?: _____

4. Tvoju obitelj čine (zaokruži):

- a) majka, otac i ja
- b) majka, otac, brat i/ili sestra (braća i/ili sestre)
- c) majka, otac, brat i/ili sestra (braća i/ili sestre), djed i /ili baka
- d) nešto drugo (napiši): _____

Koliko često provodiš sljedeće aktivnosti s barem jednim članom obitelji? (zaokruži broj za učestalost):

	AKTIVNOSTI	1 nikada	2 rijetko	3 ponekad	4 često	5 vrlo često
5.	aktivnosti kod kuće (gledanje TV-a, čitanje, slušanje glazbe, društvene igre)	1	2	3	4	5
6.	aktivnosti oko kuće (šetnje, održavanje dvorišta, igra s kućnim ljubimcem, odlazak u park)	1	2	3	4	5
7.	odlazak u goste, posjet rodbini i prijateljima	1	2	3	4	5
8.	odlazak u muzej, kazalište, kino, zoološki vrt, na koncerte	1	2	3	4	5
9.	rekreacijske aktivnosti (vožnja biciklom, rolanje)	1	2	3	4	5
10.	sportske aktivnosti (grupni sportovi: košarka, nogomet, odbojka)	1	2	3	4	5
11.	aktivnosti na otvorenome, pustolovne aktivnosti (kampiranje, ribolov, planinarenje)	1	2	3	4	5
12.	religijske / duhovne aktivnosti (odlazak na misu)	1	2	3	4	5
13.	turistička putovanja (izleti, ljetovanje, zimovanje)	1	2	3	4	5

14. Od sljedećih navedenih aktivnosti odaberi koje bi želio / željela češće provoditi s obitelji
(moguće zaokružiti više odgovora):

- a) aktivnosti kod kuće (gledanje TV-a, čitanje, slušanje glazbe, društvene igre)
- b) aktivnosti oko kuće (šetnje, održavanje dvorišta, igra s kućnim ljubimcem, odlazak u park)
- c) odlazak u goste, posjet rodbini i prijateljima
- d) odlazak u muzej, kazalište, kino, zoološki vrt, na koncerte i sl.
- e) rekreacijske aktivnosti (vožnja biciklom, rolanje)
- f) sportske aktivnosti (grupni sportovi: košarka, nogomet, odbojka)
- g) aktivnosti na otvorenome, pustolovne aktivnosti (kampiranje, ribolov, planinarenje)
- h) religijske / duhovne aktivnosti (odlazak na misu)
- i) turistička putovanja (izleti, ljetovanje, zimovanje)
- j) nešto drugo (navedi) _____

Od sljedećih navedenih aktivnosti koje češće provodiš s ocem, koje s majkom, s oboje podjednako ili ni s ocem ni s majkom?

	AKTIVNOSTI	1 otac	2 majka	3 podjednako	4 nijedno
15.	igranje društvenih igara	1	2	3	4
16.	gledanje TV-a	1	2	3	4
17.	šetnje	1	2	3	4
18.	vožnja bicikom / rolanje	1	2	3	4
19.	kućanski poslovi	1	2	3	4
20.	religijske aktivnosti	1	2	3	4
21.	sportske aktivnosti (nogomet, košarka, odbojka)	1	2	3	4

22. Što misliš da najviše nedostaje tvojoj obitelji za kvalitetnije provođenje slobodnog vremena?
(rangiraj od 1. do 4., s tim da 1. označava ono što najviše nedostaje, a 4. ono što najmanje):

- _____ više vremena
- _____ više novaca
- _____ više mog osobnog angažmana, volje, želje
- _____ više angažmana, volje roditelja

11. Sažetak

Provođenje slobodnog vremena učenika s obitelji

Cilj istraživanja provedenog u svrhu ovog rada bio je ispitati koje slobodne aktivnosti učenici provode sa svojom obitelji te koliko često. Analizirale su se i razlike u provođenju slobodnog vremena s obitelji s obzirom na spol i dob učenika, strukturu njihove obitelji i mjesto stanovanja. Željelo se utvrditi postoje li aktivnosti koje učenici češće provode s ocem ili s majkom ili je njihova uloga u tom pogledu podjednaka. Također se ispitalo koje slobodne aktivnosti bi učenici željeli češće provoditi sa svojom obitelji te što misle da im je za to najpotrebnije. Istraživanje je provedeno anketiranjem 178 učenika petih i osmih razreda osnovnih škola u Slavonskom Brodu i okolici. Rezultati su pokazali da učenici slobodno vrijeme s obitelji najčešće provode u opuštenoj atmosferi u kući gledajući TV, čitajući, igrajući društvene igre, a najrjeđe u pustolovnim aktivnostima, koje zahtijevaju dodatna znanja i vještine, poput ribolova ili planinarenja. Utvrđeno je da nema velikih razlika među učenicima s obzirom na navedene nezavisne varijable te da većinu aktivnosti učenici podjednako provode s ocem i majkom. Ispitanici smatraju da im je za kvalitetnije provođenje slobodnog vremena s obitelji najvažnije izdvojiti više vremena, dok je novac najmanje potreban. Rezultati su također pokazali da najveći broj ispitanika želi provoditi više slobodnog vremena s obitelji na kulturno-društvenim događanjima, poput odlaska u kino, kazalište, muzej ili na koncerte.

Ključne riječi: djeca, mladi, roditelji, aktivnosti slobodnog vremena, komunikacija u obitelji, slobodno vrijeme obitelji

12. Summary

Pupils' leisure time with their families

The purpose of research conducted for this thesis was to examine which leisure time activities pupils do with their families and how often. The differences in spending leisure time with family based on the sex and the age of pupils have been analyzed, as well as the structure of their families and the place of residence. Also, the goal was to establish the activities pupils do more often with their father than with their mother and vice versa, or is their part in this regard the same. It was also examined which leisure time activities pupils would have wanted to do with their families more often and what is necessary to achieve that, according to their opinion. The opinions of 178 pupils from 5th and 8th grade of elementary schools in Slavonski Brod and its surroundings have been examined. The results have proven that pupils mostly spend their leisure time with families in a relaxed atmosphere at home, watching TV, reading, playing board games, and the rarest in adventurous activities that require some additional knowledge and skills, like fishing or hiking. It was established that there are no significant differences between pupils, considering previously mentioned independent variables and that most of the activities pupils do equally with both father and mother. The examinees believe that in order for their family leisure time to be of a better quality, the most important thing for them is to spend more time together, while money is the least important. The results have also shown that the majority of examinees wants to spend their family leisure time participating in some cultural and social events, like going to the movies, theatre, museum or concerts.

Key words: children, youth, parents, leisure time activities, family communication, family leisure time